

**Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta
Ústav etnologie**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Česká společnost a změna pojetí
tetování ve střednědobém horizontu**

**Czech society and change in the concept of tattooing in
medium term**

Autor: David Feitl

Vedoucí: PhDr. Jan Pargač CSc.

Praha 2013

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu doc. PhDr. Janu Pargačovi, CSc. za vedení mé bakalářské práce a za cenné rady.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22. 8. 2013

Anotace

Bakalářská práce se zabývá změnou pojetí tetování v české společnosti v posledních přibližně třiceti letech. Zlomovou je společensko-politická revoluce v devadesátých letech. Ta ovlivnila vnímání tetování postsocialistickou společností a pomohla vývoji jeho techniky.

Dále upozorňuje na rozdíly mezi českým a euro-americkým prostředím. Ty jsou ovlivňovány dynamickým vývojem a časovou změnou chápání i stylu tetování. Současné tetování je v částech práce konfrontováno s tetováním nativních kultur. Toto porovnání odpovídá na otázku, zda může být tetování i v naší současné kultuře přechodovým rituálem, zápisem zkušenosti apod.

Bakalářská práce zmiňuje problematiku fenoménu subkultur, z nichž se některé vyznačují specifickým skupinovým tetováním. Naopak je tetování snahou o vyjádření individuality. Odpovídá též na následující doplňující otázky: Co znamená tetování pro jejich nositele s odstupem času a jaký byl důvod pro jeho pořízení? Jaké jsou motivy a věk prvního tetování?

Výzkumná část bakalářské práce obsahuje dotazníky. Vzorek respondentů je rozdělen na nositele tetování a netetované. Aby byl výzkum patřičně vypovídající, obsahuje práce výpovědi lidí z velkých měst i malých obcí.

Klíčová slova

Tetování – subkultury – historie tetování – význam tetování – móda – rituální funkce – kultury prvotních národů – postmoderní společnost – lidské tělo – zdobení těla

Anntotation

This bachelor thesis deals with the change of perception and reception of tattoo and tattooing in the Czech society over the last approximately thirty years. The turning point was the socio-political revolution in 1990s. The revolution has changed the perception of tattoos in the post-socialistic society and tattooing itself.

In this respect, it points to the differences between the Czech Republic and the western Europe which are influenced by dynamic development and the perception of the visual aspect of tattoo changing through time. Contemporary tattoos are confronted with tattoos made by native cultures in parts of this thesis. Such comparison answers following question: Could a tattoo be a rite of passage or a record of an event etc. even today in our culture?

The bachelor thesis mentions the problem of subcultures which are sometimes characterised by specific tattoo. To the contrary, tattoo can represent an effort to express one's individuality. The thesis answers following questions: What does a tattoo mean to its holder from a time distance? What was the reason for getting it? Last but not least motives and the age of getting the first tattoo are essential for research and for answering the questions mentioned above.

The research part of this thesis is based on questionnaires. The sample of respondents includes people of various age and the respondents are divided into two groups - tattooed and non-tattooed. In order to make the research reliable the thesis includes opinions of people both from small villages and bigger cities.

Key words

Tattoo – subcultures – history of tattooing – meaning of tattoo – fashion – ritual fiction – native cultures – postmodern society – human body – bodyart

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Kritika pramenů.....	9
2.1. Tetování & tetování – V. Valenta.....	9
2.2. Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla – M. Rychlík	10
2.3. Costumising the body – C. Sanders & A. Vail	11
2.4. V. Turner & A. Gennep	11
2.5. Další zdroje	12
3. Historie tetování od Ötziho po současnost.....	14
3.1. Symbolika a funkčnost tetování.....	16
4. Současné tetování v ČR.....	22
4.1. Z vězení do tetovacího studia	23
4.1.1. Tetování jako zaměstnání	27
4.2. Změnil se pohled porevoluční veřejnosti na tetování? – postřehy tetovačů	30
4.3. Porovnání české a zaatlantické tatérské scény.....	32
5. Skupinová integrace vs. individualita	35
5.1. Subkulturní tetování a jejich specifika.....	36
5.1.1. Subkultury vyznačující se tetováním – česká současnost	38
6. Výzkum.....	41
6.1. Dotazník.....	43
6.1.1. Dotazník o tetování – netetování.....	44
6.1.2. Dotazník o tetování.....	44
6.2. Výsledky výzkumu – vyhodnocení dotazníků.....	45
6.2.1. Věk a náměty prvního tetování, zhodnocení s odstupem času	45
6.2.2. Tetování jako estetický a individuálně-rituální proces, motivace a signál do společnosti.....	49
6.2.3. Česká společnost a změna pojetí tetování ve střednědobém horizontu....	52
7. Závěr.....	58
8. Použité zdroje.....	60
9. Seznam příloh.....	63

1. Úvod

Téma tetování jsem si pro svou bakalářskou práci zvolil z více důvodů. O jeho problematiku se zajímám již delší dobu a připadá mi velmi zajímavá. Zejména proto jsem si nechal také jedno vyhotovit. Dále si myslím, že je toto téma v České republice opomíjeno (existuje minimální množství českých publikací, překlady zahraničních knih nejsou a odborných i laických výzkumů je poskrovnu).

Tetování, jehož pojmenování pochází z tahitského termínu „tatau“, znamená v jazyce svého původu označit či poznamenat. Definic tetování je celá řada. *Západní tetování se dá popsát výstižně jako mechanické vpravování nerozpustných barviv do hlubších vrstev pokožky*¹. U přírodních národů je za tetování považováno také jizvení, vypalování nebo opakované nařezávání kůže². V západním světě jsou tyto formy tělesné mutilace (známé pod názvem skarifikace) již také praktikovány, avšak termínem tetování je chápáno pouze barevné zdobení kůže.

Tato bakalářská práce se zabývá právě tělesnou mutilací, která se vyznačuje barvou. Ta byla po dlouhou dobu v české (potažmo československé) společnosti spojována s delikventním prostředím či nativními společnostmi. Také v současnosti tetování vyvolává negativní reakce, ale přibývá těch pozitivních. Postupně se bortí předsudky a klesá míra stigmatizace jeho nositelů. Právě změna pojetí tetování v české společnosti je hlavním tématem této práce a ta proto nese název *Česká společnost a změna pojetí tetování ve střednědobém horizontu*. Střednědobým horizontem je myšleno posledních cca třicet let. Zlomová je proto společensko-politická revoluce v devadesátých letech, která ovlivnila vnímání tetování postsocialistickou společností.

Současné tetování je v práci konfrontováno s tetováním nativních kultur. To a stručný přehled historie této tělesné mutilace slouží k jejímu porovnání se současným stavem. Funkčnost a symbolika tetování se v průběhu lidského vývoje změnila či zaniká. Motiv pro jeho pořízení byl pravděpodobně odlišný u lidí žijících před několika

¹ GILBERT, S. *Tattoo history, a source book. An anthology of historical records of tattooing throughout the world*. New York: Juno Books, 2001. 244 s. ISBN 978-1890451066.

² De MELLO, M. *Bodies of inspiration: A Cultural History of the Modern Tattoo Community*. Durham & London: Duke University, 2003. 256 s. ISBN 978-0-8223-2467-6.

tisíci lety než u současného teenagera. Stručný popis archaického tetování odpovídá například též na otázku, zda může být tetování i v naší současné kultuře přechodovým rituálem.

Na krátký celo-historický souhrn navazuje vývoj tetování v posledních třiceti letech, který je završen popisem současné situace v České republice. Ten přibližuje cestu tetování zpoza drátů vězeňských a vojenských zařízení do dnešních tetovacích studií, kde se již dá hovořit o zaměstnání „tetovač“. Právě každodenní styk s tímto tělesným zkrášlováním opravňuje „tatéra“³ k zasvěceným komentářům nad touto problematikou. Tou může být dynamický vývoj techniky i ono stěžejní chápání tetování v čase. Nejen toto bakalářská práce porovnává se situací v euro-americkém prostředí.

Současná doba včetně tetování se vyznačuje individualitou. Práce se dotýká otázky, zda je motivem proč se nechat tetovat právě ona nebo touha o zařazení se do nějaké sociální skupiny/subkultury či mezi většinu. Jsou zde přiblíženy tetováním specifické subkultury, sociální či profesní skupiny.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou hlavních oddílů. V první, teoretické části, se nacházejí výše popsané a další doplňují informace. Druhou částí je vlastní výzkum. Tento je kvantitativní a dotazníkový. Vzorek, který čítá přes padesát respondentů, je rozdělen na nositele tetování a netetované. Aby měl výzkum patřičnou výpovědní hodnotu, obsahuje výpovědi lidí z velkých měst i malých obcí Česka. Jednotlivé kapitoly výzkumu kopírují teze teoretické části práce a pokoušejí se získané informace vyhodnotit a vyvodit z nich patřičné závěry.

³ V bakalářské práci jsou lidé vyhotovující tetování nazýváni tetovač, což je spisovné a tatér jako slangový, ale více používaný název.

2. Kritika pramenů

Hlavními prameny, ze kterých vychází má bakalářská práce, jsou publikace v knižní podobě, od českých i zahraničních autorů. Díky absenci česky psané literatury o fenoménu tetování se mými zdroji staly právě anglicky psané publikace. Níže samostatně jmenuji a kriticky rozebírám, pro mne nejdůležitější publikace v obou jazycích. Dále tyto stručně doplňuji o komentář ke zbylým publikacím, jež jsou také zdrojem informací o tetování.

Nedílnou součástí bakalářské práce je využívání internetových zdrojů (webové stránky tetovacích salonů, internetové bodyartové magazíny apod.) a článků z odborných – vědeckých i neoborných časopisů. Tyto jsou jmenovány na konci mé práce mezi zdroji.

2.1. Tetování & tetování – V. Valenta

Záměrem publikace *Vladimíra Valenty Tetování a tetování*⁴ není její zařazení mezi encyklopedie zabývající se fenoménem tetování. Sám autor v úvodu publikace zdůrazňuje, že o historii tetování a jeho technikách *se už rozepsal kdekdokde* a upozorňuje na potřebu *získat několik dalších informací právě o českém tetování*⁵. Po literární, grafické i odborné stránce tato publikace odpovídá uměleckému zaměření autora. Jinak řečeno, čtenář ihned pochopí, že se nejedná o odbornou etnologickou publikaci.

Tetování & tetování nepřináší žádné závěry či teorie a neodpovídá na konkrétní otázky. Tato publikace je zejména transkripcí rozhovorů s českými (i některými zahraničními⁶) tatéry. Autor v těchto rozhovorech cílí své otázky na historii českého tetování a české tatérské scény. Z tohoto důvodu a díky ryzosti „pouhé“ transkripce rozhovorů je pro mou bakalářskou práci velice kvalitním zdrojem. Poskytuje rozhovory s velkým množstvím tetovačů z celé České republiky (i Slovenska), kteří stáli za přerodem tetování jako nechvalně známého zdobení vojáků, vězňů či „špatných živlů“ v dnešní umělecké řemeslo. Tato změna se odehrála díky společensko-politické

⁴ VALENTA, V. *Tetování a tetování*. Praha: Deus, 2011. 272 s. ISBN 978-80-87408-03-2.

⁵ Ibid s. 1.

⁶ Na budování české (dříve také československé) tatérské scény měli kromě českých tatérů podíl také tetovači ze Slovenska, Bulharska i další. (Valenta, 2011)

revoluci v devadesátých letech. Tatěři vypovídají o tehdejších změnách, svém podílu na vzniku umělecko-řemeslného tetování a zmiňují také pomalou změnu pohledu většinové společnosti v ČR na toto dříve společensky nevhodné zdobení těla.

Nadšení, nestrannost až „beznázorovost“ může být chvílemi v komentářích autora více než citelná, ale pokud čtenář nečte publikaci jako odbornou, není toto problém.

2.2. Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla – M.

Rychlík

Publikace *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*⁷ od M. Rychlíka nabízí čtenáři pravý opak výše zmíněné knihy *Tetování & tetování*. Autor, který je vystudovaným etnologem, podává na rozdíl od V. Valenty odborné informace o tetování i dalších tělesných mutilacích. Lze zde najít obecné úvahy o tělesných mutilacích s vysvětlením pojmů, historii a funkčnost tetování nebo například úvahy o tetování v moderní společnosti. Tato „encyklopedie“, s tetováním jako hlavním tématem, je jediná odborná česko-jazyčná publikace věnovaná tomuto tématu.

M. Rychlík⁸, jak sám zmiňuje již v úvodu, využívá velkého množství převážně cizojazyčné literatury. Díky kvalitně zpracovaným odkazům je tato publikace dobrým zdrojem při vyhledávání cizojazyčné literatury zabývající se fenoménem tetování. Autor čerpá od jiných odborníků – antropologů, etnografů či jiných převážně humanitně zaměřených badatelů. Metodičnost této publikace poskytuje přehledné ověřitelné informace.

Nejpočetnějšími kapitolami této „encyklopedie“ jsou ty, které vypovídají o tradičním tetování přírodních národů. Moderní tetování západní euro-americké společnosti a česká specifika jsou zde okrajově též zmíněna, ale autor jim nevěnuje tolik pozornosti jako tetováním nativním. I přes menší počet informací týkajících se

⁷ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 350s. ISBN 80-7106-780-6.

⁸ PhDr. M. Rychlík je absolventem Ústavu etnologie FF UK. Tetování věnoval své tři diplomové práce a je spolupracovníkem magazínu *Tetování*. (Rychlík 2005)

současnosti a vývoje tetování v posledních přibližně třiceti letech, které jsou tématem mé práce, jsou tyto kvalitní a využitelné.

2.3. Costumising the body – C. Sanders & A. Vail

Hlavním tématem bakalářské práce je situace kolem tetování v České republice (potažmo Československu). Pro srovnání tetování českého se zahraničním – americkým je nejplatnější publikace *Costumising the body: the Art and Culture of Tattooing*⁹ od dvou autorů – C. Sanderse a A. Vaila.

Informace v této publikaci jsou jedinečné, jelikož tito akademici zachytili vývoj a formování novodobé americké tatérské scény. Publikace, která byla poprvé vydána v roce 1989, zachycuje 70. až 90. léta 20. století. Její jedinečnost pro mne tkví v možnosti porovnání československého tetování před rokem 1989 a tetování amerického před tímto datem. Navzdory odlišným společensko-politickým systémům nebyla situace kolem tetování v těchto dvou státech natolik odlišná. Přínosem jsou úryvky rozhovorů s tamními tetovači, kde čtenář přičichne k vývoji amerického tetování. Tyto rozhovory jsou trefně a odborně komentovány autory. Proto je tento zdroj velice kvalitní a pro bakalářskou práci jeden z nejdůležitějších.

2.4. V. Turner & A. Gennep

V rámci práce zabývající se hlavně moderním tetováním a sociálními jevy, které se nachází v jeho blízkosti, využívám úvah a teorií antropologů V. Turnera a A. Gennepa. Od prvního jmenovaného cituji teorie z jeho publikace *Průběh rituálu*¹⁰. Konkrétně se jedná o teorii struktury a antistruktury v lidských společnostech, při kterých vzniká napětí. To se uvolňuje nejen v tradičních společnostech přechodovými rituály, mezi něž patří také tetování. Pro mě důležité téma přechodových rituálů přináší i

⁹ SANDERS C. R. a VAIL A.D. *Costumising the body: the Art and Culture of Tattooing*. Philadelphia: Temple University Press. 2008. 245 s. ISBN 978-1-59213-887-6.

¹⁰ TURNER, V. *Průběh rituálu*. Brno: Computer press, 2004. 194 s. ISBN 80-7226-900-3.

druhá stěžejní publikace *Přechodové rituály: systematické studium rituálů* od A. Gennepa¹¹.

2.5. Další zdroje

Jak jsem již výše uvedl, v českém jazyce neexistuje mnoho publikací o fenoménu tetování. Navíc málokteré jsou kvalitní a informace v nich odborné. Kromě etnografické publikace výše zmíněného českého autora M. Rychlíka jsem proto využil pro svou bakalářskou práci i méně kvalitní publikace, aby informace o tetování z pera českých autorů byly co nejúplnější. Jednou z méně zdařilých publikací je *Tetování*¹² od R. Fiksy. Kniha je zpracována jako rádce pro zájemce o tetování. V jednotlivých kapitolách vypovídá o rozličných oblastech spojených s tetováním, které na sebe navazují poněkud zmateně. Nesystematicky uspořádané části nabízejí ochutnávku historie a motivů tetování či problematiky hygieny a aplikace tetování. Jinak řečeno publikace obsahuje velké množství informací na malém počtu stran. Přes tyto nedostatky je kniha přínosem, a to jako zdroj inspirace pro některé kapitoly mé bakalářské práce. Po ověření odkazů je také možné některé více kvalitní informace citovat.

V částech bakalářské práce, které souvisí s problematikou subkultur, využívám teoretických informací z publikací dvou autorů. Těmi jsou P. Janeček a jeho *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé společnosti*¹³ a J. Smolík – *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*¹⁴. V těchto dvou stěžejních publikacích se nacházejí metodologicky zpracované informace o subkulturách, jež jsou pro mou práci nepostradatelné. Výběr ze současných městských subkultur přináší také stejnojmenná publikace *Kmeny: Současné městské subkultury*¹⁵. Jedná se o populárně pojaté přiblížení urbánních subkultur, mezi nimiž se nacházejí i ty, mezi jejichž image

¹¹ GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 201 s. ISBN 80-7106-178-6.

¹² FIKSA, R. *Tetování*. Žďár nad Sázavou: Bodyart Press s.r.o., 2011. 159 s. ISBN 978-80-87525-00-5.

¹³ JANEČEK, P. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé společnosti*. Praha: Národní muzeum: FHS UK, 2011. 135 s. ISBN 978-80-7036-315-7.

¹⁴ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. 288 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

¹⁵ VLADIMÍR. *Kmeny: Současné městské subkultury*. Praha: Big boss, 2011. 517 s. ISBN 978-80-903973-2-3.

patří tetování. Hlavním přínosem této publikace jsou rozhovory se členy subkultur, jež jsou zde v „surové“ podobě.

3. Historie tetování od Ötziho po současnost

Jak je zřejmé již z nadpisu, nejstarším doloženým tetovaným je tak zvaný Ötzi – mumie 5100 – 5350 let starého muže, která byla nalezena v Alpách na rakousko-italském pomezí. Toto nejstarší doložené tetování sloužilo pravděpodobně k léčebným účelům a skládalo se z teček, křížků či jiných jednoduchých symbolů, které měly pravděpodobně nemoci zastavit. *Technika tetování v mladší době kamenné je, jak dokázal výzkum, velmi podobná dnešním metodám*¹⁶. Díky mrazivému podnebí byla uchována spolu se svým tetováním také žena, jejíž stáří se odhaduje na 2400 let. Byla nalezena na Sibiři a její tělo bylo pokryto uměleckým ztvárněním zvířat včetně mytických, zhotovených pravděpodobně s magickým podtextem. Sibiř vydala též tělo altajského náčelníka, jehož stáří se odhaduje na tři tisíce let. Tělo měl pokryto také obrazy zvířat a pravděpodobně se nejednalo pouze o estetickou stránku.

Tetování nejstaršího objeveného nositele tohoto umění bylo zachováno díky mrazivým oblastem a ledu. Na druhou stranu v místech s vysokými teplotami, kterými je Egypt, Libye nebo Núbie se tetování dochovalo díky znalosti balzamování Egyptanů. Tetování se do Egypta dostalo pravděpodobně právě ze sousední Núbie a odtud se mohlo šířit (díky obchodu) i mezi jiné starověké národy. Tetovali se také Asyřané, Sarmati, Skytové, Trákové, Keltové, Germáni, Britové, Dákové a další. Tetování znali a hojně využívali také američtí Májové a Inkové, ale není pravděpodobné, že by tuto znalost získali ze vzdáleného Egypta. Pravděpodobnější než difuze je v tomto případě nezávislá inovace – stejný a na sobě nezávislý objev tetování v různých koutech světa.

Druhé nejstarší tetování bylo objeveno v Egyptě na těle kněžky bohyně Hathor a její stáří se odhaduje zhruba na 4000 let. Tetování se nacházelo v dolních partiích břicha, podbřišku i pohlavních orgánech a pravděpodobně mělo *smyslný podtón*¹⁷. Zatímco v Egyptě byla nalezena řada dalších tetovaných žen, muž ne. Nepředpokládá se však, že muži nebyli tetováni vůbec, jen ne tak často. Egyptské tetování prošlo vývojem od obliby mezi nejvyššími vrstvami po jeho dehonestaci a odsunutí na okraj společnosti jako vhodný nástroj pro označování otroků.

¹⁶ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 62.

¹⁷ *Ibid* s. 64.

Převážně pro účel značkování otroků, vězňů či dalších, které bylo potřeba označit, bylo tetování využíváno i v dalších starověkých říších. Přes výjimky, kterými bylo tetování u římských legionářů, kteří se nechali inspirovat barbary, s kterými se střetávali, bylo tetování vnímáno jako méněcenné. Ranou pro tetování bylo zavedení křesťanství a následný zákaz ho praktikovat císařem Konstantinem. Tetování je zakázáno ve starém zákoně a právě zde pramení pejorativní nahlížení na něj a odpor západního světa k tetovaným kulturám. Přes tyto zákazy se objevuje i v těchto „temných“ časech tetování, kdy si například účastníci křížových výprav vozili jako suvenýr zpět vytetované kříže. Mezi nimi byl například známý anglický král Richard I. Lví srdce.

Od roku 787, kdy bylo tetování zakázáno papežem Hadriánem, bylo tetování v Evropě (až na výše zmíněné výjimky) na ústupu a chápáno veskrze negativně. Tato situace se začala měnit až po roce 1770, kdy se seznámil s tradičním tetováním na svých výpravách James Cook. Dokonce přivezl s sebou z jedné z plaveb Tahit'ana a jeho tetování vyvolalo „*tattooomanii*“ dokonce u evropské vysoké šlechty¹⁸ (Takovými byli kromě výše zmíněného Richarda I. králové britští, řečtí, španělští či německý, ruský i rakouský císař, v neposlední řadě František Ferdinand d'Este).

Svou „*první renesanci*“¹⁹ zažilo tetování v 18. století spíše díky námořníkům. Ti si brzy osvojili techniku tetování od domorodých Polynésanů a jejich tradiční vzory zaměnili za realistická ztvárnění předmětů související s životem námořníka (srdce s šípem, mořské panny, kotvy nebo křesťanské symboly). Dalšími nejčastěji tetovanými byli již od počátku znovuzrození evropského tetování vojáci, řemeslníci, kteří si nechávali značit své cechy a řemesla nebo vězni revoltující proti společnosti. V tomto ohledu sehrály důležitou roli přístavy, kde se většinou usadili námořníci tatěři a začali na pevnině působit v prvních tetovacích salonech. S kroky lidí umějcích vyhotovit tetování se časem rozšířilo tetování z přístavů i dále do vnitrozemí.

Revolučním byl objev tetovacího strojeku (lehce předělaného Edisonova elektrického pera), který si nechal patentovat v USA v roce 1891 Samuel O'Reilly. Díky němu bylo tetování méně bolestivé, rychlejší, lacinější. Proto se lépe šířilo mezi

¹⁸ FIKSA, R. *Tetování*, Žďár nad Sázavou 2011, s. 12.

¹⁹ „Druhá renesance“ tetování je označována M. Rychlíkem přibližně od 60. let do současnosti, kdy je společnost vůči němu nejtolerantnější v historii. (*Rychlík 2005*)

nižšími společenskými vrstvami a vytrácelo se ze společnosti urozených a bohatých (nikdy však mezi nimi nevymizelo úplně). Do této doby bylo tetování díky primitivní metodě zhotovení prakticky na stejné úrovni jako u tetování nejstaršího tetovaného, již zmíněného Ötziho. V USA se okamžitě počátkem 20. století rozšířily spolu s tetovacím strojkem vzorníky motivů a tetování se tak stalo prostředkem komerčního trhu. Tím pádem se šíření tetování ještě více urychlilo a zejména mezi válkami zažívalo zlatý věk.

Naopak v Evropě, kde se tetování v menší míře, ale přeci jen rozšiřovalo (stále zejména v přístavech a mezi vojáky) bylo zakázáno ve všech posléze okupovaných státech nacistické říše Adolfem Hitlerem. Jedinými tetovanými byli neárijští vězni v koncentračním táboře Osvětim. V souvislosti s tetováním proslula manželka velitele tábora Buchenwald, Ilsa Kochová, která si nechávala vyhotovit z potetovaných kůží rozličné předměty. Jejím oblíbeným tetováním bylo *marocké nebo čínské tetování...* a zmíněnými předměty byly např. *stínítka na lampy, peněženky, dámské kabelky nebo obaly na knihy*²⁰. Přes zákaz se naopak nechávali potetovat dvěma blesky na důkaz nadřazenosti příslušníci jednotek SS.

V poválečných přísných padesátých letech vlna tolerance a oblíbenosti tetování opadla a tetování stagnovalo až do let šedesátých. Důvodem obnoveného zájmu o tetování byla válka ve Vietnamu a pro tetování příznačná kumulace tradičních nositelů tetování – vojáků. Na druhé straně se nechávali tetovat i odpůrci (většinou patřící mezi hippies) tohoto válečného konfliktu mírovými symboly nebo marihuanovými listy. Revitalizace tetování se na druhé straně nedočkaly země spadající do socialistického východního bloku. Zde to bylo považováno za „buržoazní nešvar“ a *vhodný prvek pro přenos nemoci*²¹. V socialistických státech včetně ČSSR neexistovaly tetovací salony, avšak tetování přesto žilo zejména mezi vojáky a vězni.

3.1. Symbolika a funkčnost tetování

Z historie vyplývá, že tetování má mnoho rozličných funkcí a symbolizuje rozdílné pohledy na svět, jak individuální tak skupinové. Důvody pro jeho zhotovení se

²⁰ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 224.

²¹ *Ibid* s. 225.

v tomto odrážejí. Kapitola pojednává též o specifikách tradičního a moderního tetování. Z důvodu nepřeborné rozmanitosti subkulturních i individualistických tetování existuje nemalá řada funkcí, symboliky či rozdělení významů tetování do skupin. Své práce tomuto tématu věnovali vědci i samotní tatéři. Jedním z nejcitovanějších autorů tatérů je *Steve Gilbert*²². Jeho publikaci využil jako zdroj pro své rozdělení funkcí tetování také *Martin Rychlík*²³ a následoval tak jako první v českém prostředí cizojazyčné autory. Upozorněním na jednotlivé funkce tetování lze zájemci umožnit orientaci a hlubší porozumění dané problematice.

Funkce tetování lze rozdělit do osmi skupin, ale nelze to provést beze zbytku, neboť se ve většině případů překrývají. *Dekorativnost, kterou mají všechny typy tělesných modifikací společnou, je společným znakem stojícím nad všemi funkcemi.*²⁴ Tetování má tedy velký počet významů. Ty se liší regionálně, osobností nositele apod. Společenské funkce tetování (např. tetování bývalo/je přechodovým rituálem) jsou v současnosti na ústupu a postupně zanikají, jiné se zachovaly v transformované podobě.

U nativních kultur se hrávala první z těchto funkcí – funkce **rituální**, důležitou, ne-li nejdůležitější roli. Byla totiž spjata s rituály přechodu, u kterých byla zpravidla důležitá oběť vlastní krve. Toto kritérium tetování splňovalo, a proto bylo v rámci obřadů využíváno napříč kulturami. Tradiční tetování obsahuje všechny tři fáze přechodového rituálu, o jejichž popis se jejich dlouholetým studiem zasloužil *Arnold Van Gennep*²⁵.

Ve všech kulturách našel společné fáze přechodu, po kterých byl člověk sám nebo jeho společenský status vyjmut ze stavu, ve kterém se právě nacházel, do stavu jiného – nového. Tetování prošli rituálně od fáze odloučení, kdy byli zbaveni minulého stavu, pomezím stádiem a přijetím do jiného stavu svého bytí. Takto znovuzrození byli například „označkováni“ jako dospělí, kteří se iniciací přerodili z chlapce v muže či

²² GILBERT, S. *Tattoo history, a source book. An anthology of historical records of tattooing throughout the world.* New York: Juno Books, 2001. 244 s. ISBN 978-1890451066.

²³ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 350s. ISBN 80-7106-780-6.

²⁴ Ibid s. 40.

²⁵ GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 201s. ISBN 80-7106-178-6.

z dívky v ženu. Díky trvalé památce na přechodový rituál měli jeho účastníci i společnost, ve které žili, jasnou představu o svém/jejich postavení v ní. *Takovýto bolestivý rituál kolektivního charakteru udržuje společenskou konformitu, solidaritu, strukturuje společnost či reprodukuje sociální řád. Po psychologické stránce jednotlivci pomáhá s adaptací na nově vzniklé podmínky, které souvisí například právě s novým sociálním statutem*²⁶.

Současné tetování je díky vynálezu tetovacího strojku mnohem méně bolestivé i rychlejší a nelze ho tak s tradičními technikami používanými při přechodových rituálech vůbec srovnávat. V dnešní době se změnila také samotná podstata přechodového rituálu. Tu výstižně vystihl J. X. Doležal v časopise *Reflex*, kdy podle něj *vymizela vnější, sociální funkce krvavého a náročného tetovacího rituálu, zatímco význam osobní nezmizel a zmizet ani nemůže*²⁷.

Zatímco rituální funkce je v současnosti pro nositele tetování důležitá mnohem méně než u kmenových společností, v současnosti je jedna z nejdůležitějších, funkce **estetická**. Kromě snahy být díky tetování přitažlivější pro druhé pohlaví a provokovat jeho smysly mívalo tradiční tetování také funkci naprosto odlišnou. Mělo například zastrašovat nepřátele v boji či posloužit jako vojenské maskování v přírodě.

I přes „zastrašovací“ funkci je hlavním estetickým cílem zkrášlení. Pro domorodé kmeny je zdobení těla eroticky přitažlivé a *podle způsobu tetování na různých částech těla můžeme například soudit, co v určitém africkém kmeni muži na ženách nejvíce oceňují*²⁸. Tento fakt je citelný i v naší společnosti, kdy se snaží ženy tetováním podtrhnout svou ženskost a muži maskulinitu na místech, které jsou pro obě pohlaví symbolická. Vzniklá přitažlivost tedy i dnes souvisí s lidskou sexualitou, touhou provokovat a zaujmout druhé pohlaví.

V životě tradičních společností je v hojné míře zastoupena magie. **Magicko-náboženskou** funkci tetování splňují charakteristiky, které vypracoval J. G. Frazer ve své *Zlaté ratolesti*²⁹. Jedná se o magii kontaktní, kde je hlavním prvkem dotek a magii

²⁶ Ibid s. 173.

²⁷ DOLEŽAL, J. X. „Scarification“, in *Reflex*, 10. 12. 1998, s. 70.

²⁸ FUCHS, P. „Člověk a tetování“, in *Věda a život*, 1967/7, s. 443.

²⁹ FRAZER, J. G. *Zlatá ratolest*. Praha: Mladá fronta, 1994. 632 s. ISBN 80-204-0488-0.

podobnostní, která funguje na základě vnější podobnosti. Lidé věřili, že díky tetování získají nadpřirozené schopnosti, vlastnosti predátorů, ochranu před nebezpečím nebo přízeň bohů. Dokonce představa sounáležitosti se zvířetem, které měl člověk vryto do kůže, souvisí s představami kmenových společností o totemických předcích. *Émile Durkheim* uvádí ve svém díle *Elementární formy náboženského života*, že *totemické obrazy nelze nalézt pouze na předmětech, ale sami lidé se stávají jeho nositeli. Díky tetování se totem stává součástí jich samých a domorodec sám si je vědom, že mu tyto deformace mají alespoň konvenčně dát vzhled jeho totemu*³⁰. Tetování také často souvisí s vírou v posmrtný život či skupinovou signifikaci náboženských komunit. Magická i náboženská funkce se, jak zmiňuje *Martin Rychlík*, vytrácí v souvislosti s *globálním poklesem religiozity*³¹.

Léčba pomocí tetování patří mezi jeho nejstarší funkce. Léčebně-preventivní funkce úzce souvisí s magií. Proto měla mít tetování pravděpodobně magicko-terapeutický účinek. Dokonce nejstarší nález člověka – alpský Ötzi, měl vytetovány znaky na místech, která jsou shodná s akupunkturními body. M. Rychlík díky výše uvedenému konstatuje, že *tetování mohlo být objeveno našimi předky až jako druhotný výsledek léčebných či terapeutických postupů*³². Obliba tatuáže spojené s léčbou byla etnografy v minulosti hojně popisována. Dodnes se tetuje za tímto účelem v Africe a Indii.

Zatímco v tradičních společnostech se tetovala (a někde stále tetují) místa na těle, která člověka bolela, či nějakým způsobem oslabovala a potřebovala posílit, v postmoderní společnosti tetování za tímto účelem zcela vymizelo.

Komunikační, identifikační a sociální funkce je znatelná v současném euro-americkém světě i v tradičních společnostech. Svým tetováním dnes lidé vyjadřují své názory, postoje nebo pocity. Pro ukojení touhy vyjádřit neverbálně své já se tetování přímo nabízí. Stejně tak to platí i v tradičních společnostech, kdy tetováním vyjadřují lidé sexuální zdatnost, charakterové vlastnosti i lovecké dovednosti.

³⁰ DURKHEIM, É. *Elementární formy náboženského života*, Praha 2002, s. 127 – 128.

³¹ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha 2005, s. 49.

³² *Ibid* s. 50.

Často bylo naopak v historii tetování využíváno jako identifikace otroků, prostitutek či trestanců. Nejznámějším případem nedobrovolné identifikace tetováním byli lidé vězněni v koncentračních táborech nacistického i sovětského režimu. Negativní funkci plní tetování i v rámci gangů (a vězeňských gangů), kdy jsou jejich značky pro nezasvěceného prakticky nepochopitelné.

Každý člověk je členem určité sociální skupiny a při členství v některé z nich **sociálně-skupinová** funkce tetování může vybízet k jeho zhotovení. Kromě gangů (motorkářských, fotbalových či jiných pouličních) a mafií, u kterých se člověku tetování okamžitě vybaví, se nechávají tetovat i členové *společenských, profesních, náboženských či kmenových komunit*³³. V tomto případě nejsou důvody tetování kontroverzní jako u gangů a mafií. Nositeli skupinového tetování jsou také členové policejních a vojenských jednotek, kteří si nechávají zvěčnit svou příslušnost k nim.

Funkce **statutárně-hierarchická** vesměs doplňuje předchozí sociální funkci. V tradičních společnostech, kde chápali členové vlastních kulturních systémů symboliku jednotlivých tetování, bylo jimi vyjadřováno společenské postavení, stupeň dospělosti apod. Na toto reagoval ve svých pracích Arnold Van Gennep, *kde zmínil specifická tetování dle nových stupňů uchazeče iniciace či dle členství v tajných svazech*³⁴. *Členové politické, válečnické či loupeživé společnosti v Polynésii, se například poznali podle tetování, které bylo tím složitější, čím hierarchicky výše byl jeho nositel*³⁵.

V současnosti je pravděpodobně nejdůležitější nejen v tetování **individualizační funkce**. Na postmoderní době není nic typičtějšího než snaha jedinců o sebevyjádření sebe sama všemi dostupnými prostředky a snahu být originální a něčím vybočovat (revoltovat) z řad společnosti. Tetováním se snaží lidé vyjádřit své já, a vhodným vzorem pro tetování tak může být například *koniček, zájem, přezdívka, jméno idolu, přítele, ženy, muže, dětí, znamení zvěrokruhu, členství v různých sociálních, etnických nebo profesních skupinách*³⁶.

³³ Ibid s. 54.

³⁴ Ibid s. 57.

³⁵ GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, Praha 1997, s. 83.

³⁶ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 59.

„Osobní“ bylo velmi důležité také u tradičních společností. Tetování maorští válečníci kladli důraz na jedinečnost tetování každého z nich. Tento výraz jedinečnosti a důstojnosti byl pro Maory natolik významný, že bylo jejich lícní tetování využíváno při podpisu smluv ještě v 19. století.

4. Současné tetování v ČR

Tetování v českém resp. československém prostředí za komunistického režimu, jako ve všech ostatních státech s tímto nedemokratickým zřízením, bylo potlačováno a odsunuto na pokraj společnosti. V socialistickém Československu získalo tetování punc činnosti či vyjádření vhodného pouze pro lidi na okraji společnosti, tedy vězňů, prostitutek či kolotočářů a bylo považováno za *projev asociálů či psychicky narušených jedinců*³⁷. Zatímco Ottův slovník naučný popisuje v roce 1906 neutrálně tetování jako *zvyk rozšířený téměř u všech národů, který záleží v tom, že kůže lidská ozdobuje se výkresy rázu ornamentálního neb symbolického způsobem tímto: ostrým nástrojem provádějí se do kůže zářezy nebo body, jež spojují se ve výkres, který pak natře se barvou pokud možno trvalou*³⁸, přesně o šedesát let později jsou tetování považováni časopisem *Československá psychologie* za *osobnosti zatížené jistou mírou psychopatologických tendencí, jako např. narcisismem, exhibicionismem, sadismem a masochismem, osobnosti emočně labilní s velmi nízkými volnými složkami osobnosti, jenž se projevují v impulzivním a zkratkovitým jednání, s nedostatečně vyvinutými charakterovými rysy, zejména pochybného poměru k práci, ke kolektivu, ke společnému majetku*³⁹. Dobové vnímání tetování vystihuje ve svém díle *Ze zápisníku zapisovatele* také Bohumil Hrabal, který zde píše: „*Myslím si, že dnešní tetování a potřeba být tetován jednak souvisí se společenskou deviací, protože neviděl jsem rozumného člověka a inteligenta, že by byl tetován*“⁴⁰.

Od zlomového revolučního roku 1989 a následného společenského uvolňování se mění postupně také pohled českých lidí na tetování. Vývoj jejich postoje je ovlivněn mnoha skutečnostmi. Samozřejmě nejvíce odpůrců tetování pochází z řad starší generace, která vyrostla v totalitní nesvobodě a tuto formu tělesné mutilace proto stále chápou jako stigma kriminálních a vrahů. Od počátků znovuoživení tetování mezi Čechy v devadesátých letech již nehraje sociální původ tetovaného významnou roli. Tetovat se nenechávají již jen nejnižší vrstvy, povětšinou spojené s kriminálními živly,

³⁷ Ibid s. 226.

³⁸ OTTO, J. *Ottův slovník naučný, díl XXV*, Praha 1906, s. 295.

³⁹ VELKOBORSKÝ, J. „*Problém tetování u kriminálních osob mužského pohlaví*“, in *Československá psychologie* 10, 1966, č. 6, s. 576.

⁴⁰ HRABAL, B. *Ze zápisníku zapisovatele*: Praha: Pražská imaginace, 1996. 209 s. ISBN 80-7110-164-8.

ale i občané z druhé strany společenského spektra. Nejčastějšími zákazníky současných českých tetovacích salonů jsou lidé pocházející ze střední třídy.

4.1. Z vězení do tetovacího studia

Většina tetování před sametovou revolucí vznikala ve vězení nebo na vojně. Samotné, časté pojmenování tetování v České republice – „kérka“ souvisí s vězeňským prostředím. Jedná se o termín Romů pro vryp a vzhledem k tomu, že se v nápravných zařízeních vězni mnohé naučí, se toto slovo ujalo a časem „zlidovělo“.

Způsob tetování ve vězení a v armádě se prakticky nelišil. Tetovalo se jakýmkoliv ostrým předmětem (většinou svázanými jehlami, uchycenými např. ve verzatilce) a jako barva se používaly *spálené gumové podrážky bot, kousky pneumatik a později i proslavené lžičky z NDR*⁴¹. Inkoust se v zařízení tohoto typu dal sehnat jen zřídka.

Motivy pro zhotovení tetování v socialistických věznicích byly různé a opět obdobné jako u branců ve vojenské službě. Osobní přání zhotovení si památky na svou milou, rodinu nebo cokoliv připomínajícího svobodný život venku, střídal prostý protest proti tehdejšímu režimu. Ve vězení byla důležitá symbolika a tetování často vypovídala o úsecích života vězňů. Čím více byl vězeň potetován, tím déle času ve vězení strávil.

Z těchto vězeňských nebo vojenských amatérských tatérů se často rekrutovali první čeští poloprofesionální a později zcela profesionální tatěři, kteří působili mimo zdi věznic a kasáren. Nezastupitelné zkušenosti získali v těchto institucích a své umění nabízeli i na svobodě, resp. v civilu. Takto se dostalo tetování za socialismu i mezi neodsouzené či jinak neperzekuované lidi. Těch bylo samozřejmě poskromnu a proto se ono minimum rekrutovaných začínajících tatérů již od 80. let (kdy se dá mluvit o „pravěku“ české tatarské scény) zdokonalovalo paradoxně na věznicích, kteří si za nimi chodili nechat opravit svá vězeňská tetování.

V současných českých věznicích jsou motivy pro zhotovení tetování osobního charakteru. Nejedná se již, jako například u nechvalně známých vězeňských tetování

⁴¹ VALENTA, V. *Tetování a tetování*, Praha 2011, s. 11.

v amerických věznicích o hlubokou symboliku tamních vězeňských gangů. V tamním tetování a jeho složité symbolice čtou členové gangů v i vně vězení jako v knize. Nejznámějšími gangy nosící na svém těle, zásluhy, zločiny či jiné informace jsou *Árijské bratrstvo*, *Black guerilla family* či *La nuestra familia*⁴². Podobné informační funkce měla na rozdíl od současnosti tetování v předválečných československých věznicích. Tetování sloužila podobně jako v USA k *navázání bezproblémových kontaktů určité kasty, bránila k infiltraci ze strany konkurentů, provokatérů a policejních informátorů*⁴³.

Jak již bylo zmíněno, první čeští tatéři pocházeli často z prostředí kolem kriminálu (ať už se učili na bývalých věznicích nebo sami ve vězení byli) nebo se řemeslu naučili na vojně. Někteří z těchto amatérských tatérů využili uvolněné situace po pádu komunistického režimu a již v roce 1992 vznikl první (dalo by se říci) profesionální tetovací salon v Československu. Tímto bylo pražské studio *UZI*. Vysoký zájem ze strany občanů o tuto dříve zakázanou činnost umožnil postupné vznikání nových a nových studií. Vzestupný charakter kvality českého tetování byl samozřejmě zapříčiněn i možností získat tetovací strojek, který posunul tetování na zcela jinou úroveň, nežli tomu bylo u vězeňského tetování vyhotoveného svázanými injekčními jehlami.

Nová studia začala vznikat nejprve v Praze (*UZI*, *ALIEN*, *HELL*⁴⁴) a díky svému kosmopolitnímu charakteru se pražští umělci mohli setkávat s turisty, kteří se nechávali (a stále nechávají) tetovat na památku její návštěvy. Tuto situaci vystihuje majitel a zakladatel prvního tetovacího studia praktikující piercing *ALIEN*. Díky lepšímu přijímání tetování západní společností bylo *zpočátku studio narvané cizincema, zatímco dnes jsou hlavními zákazníky Češi*⁴⁵.

Kvůli vysoké návštěvnosti Prahy zejména západními turisty a zájmu o tetování přijížděli do Čech již od počátku zahraniční tatéři jak z východu (hlavně Bulhaři⁴⁶), tak ze západu. Od nich se čeští tatéři učili řemeslu a získávali prvotní zkušenosti se zahraničním tetováním. Proces výuky u českých tatérů byl díky vysokému zájmu o

⁴² RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 238.

⁴³ *Ibid* s. 237.

⁴⁴ <www.uzi.cz, www.tattoo-alien.cz, www.hell.cz>

⁴⁵ VALENTA, V. *Tetování a tetování*, Praha 2011, s. 92.

⁴⁶ *Ibid* s. 39.

tetování natolik rychlý, že již v druhé polovině devadesátých let se dá mluvit o české tatérské scéně. Postupně se tatérské salony objevují kromě Prahy také v krajských či jiných větších městech a dnes je jejich přítomnost již pravidlem. Začínající čeští tatéři díky otevření hranic vyjížděli zpravidla na zkušenou do západní Evropy či do USA a odtud si přiváželi (kromě cenných zkušeností) také na domácím trhu nedostupné tetovací strojky, barvy či jiné tatérské náčiní. *Do té doby v podstatě nebyly nikde žádné dostupné informace a nebylo moc, od koho se učit*⁴⁷.

Hlavním znakem českého tetování celých devadesátých let byla však barva, respektive její absence. Čeští tatéři používali jinou než černou barvu velice zřídka, kvůli malým znalostem aplikace barev, a proto drtivá většina tetování před přelomem tisíciletí byla jednobarevná – černá.

Jak už bývá, zakázané bývá lákavé a toto platí také pro motivy tetování v devadesátých letech. Komunistickým režimem dehonestovaná americká kultura v těchto letech vítězí a objevují se motivy spjaté s USA. Demonstrace svobody byla umocněná objevujícími se americkými filmy, firmami i zbožím. Lidé si nechávali tetovat podobné či stejné vzory, které do postkomunistického Česka přicházely (lebky, barbarští bojovníci ...) Americké vzory byly v devadesátých letech střídány hojně také motivy asijskými. Začaly se objevovat japonské či čínské znaky, *dráčci s kvítkem třešně, potom draci s jinými druhy květin, ale posléze i tradiční asijské „koi“ kapři a opeřenci*⁴⁸.

Citelnou změnu vnímají tetovači ve výběru motivu, který si zákazník nechá vyhotovit od přelomu tisíciletí. V devadesátých letech byly oblíbené výše zmíněné americké vzory, nebo asijské či severské motivy. Pravděpodobně i díky rozšíření internetu a dostupnosti motivů a vzorů pro tetování jsou Češi při výběru svého tetování pečlivější. Už jim nestačí pouhý vzorník či televize a pár minut na rozmyšlenou, ale hledají inspiraci déle a radí se detailně s tatérem. Ten zákazníkovi poradí, které místo a

⁴⁷ Ibid s. 106.

⁴⁸ Ibid s. 36.

motiv k sobě pasují a vysvětlí fakt, že tetování musí s člověkem ladit i po psychické stránce, nikoliv jen po estetické⁴⁹.

Od devadesátých let se tedy vyvinul u českých tetovaných větší cit pro motivy a díky možnosti poradit se a nechat si zhotovit tetování profesionálem stoupla také kvalita tetování a českých tetovačů na úroveň západních tetovacích salonů. Zajímavý je pohled samotných tatérů na motivy, které si v současnosti nechávají lidé vyhotovit. Někteří tatěři poukazují na fakt, že lze podle tetování „číst“ nejen v lidech, ale i v celé společnosti. Slovenský tatér *Maťo* (působící v ČR) zmiňuje například mizející motivy lásky. „*Srdíčka už lidi neberou*“ zmiňuje a dodává, že *za lásku k lidem a víře se dnes lidé stydí*. Díky tetování lze poukázat na Čechy jako na materialisty. Lásky duchovní či k člověku je, podle Maťa i jiných tetovačů, střídána *láskou k věcem, kterými jsou např. auta, motorky nebo domy*.⁵⁰

Rozdíly jsou citelné i mezi městy v České republice. Zatímco v naší metropoli cítí tetovači změnu v myšlení zákazníků, kteří o tetování přemýšlejí a nechají si poradit, v menších městech naopak vyžadují nekompromisně svůj katalogový motiv. Například tetovač, který své působení dělí mezi Prahu a Opavu vystihuje například tuto situaci slovy: „*Opava diktát, Praha kreativita*“⁵¹.

V současnosti začíná být povolna řemeslo tetování pokládané za umění – starší tatéry (vyučené vězením či armádou) začínají doplňovat tatěři, kteří často disponují uměleckým vzděláním. Přestože tetovačů rekrutovaných z prostředí „za dráty“ ubývá, z většiny výpovědí tatérů v publikaci *V. Valenty*⁵² vyplývá, že tetování ve věznicích, i jeho primitivní aplikace, je stále oblíbené. Důkazem jsou stále časté žádosti bývalých vězňů o vylepšení či překrytí motivů z vězeňských cel. Situace kolem koordinace tetování paradoxně vyústila také v opětovné hledání alternativ některými tetovači i tetovanými. Proto se dnes vyskytují lidé preferující např. cestování za tetovači z kultur s tradicí tetování, jako jsou Maorové na Novém Zélandu. V českém prostředí lze nalézt také fenomén znovuzrození street tatérů, kteří v protestu proti mainstreamovému

⁴⁹ V publikaci *Tetování & tetování* se shodují tatěři v několika případech, že právě komunikace s klientem je problém české tatéřské scény. Kritizují lhostejnost tetovače k tetovanému. Nicméně toto záporné specifikum některých českých tetovačů dávají za vinu „české povaze“ a je prý na ústupu. (*Valenta 2011*)

⁵⁰ *Ibid* s. 88.

⁵¹ VALENTA, V. *Tetování & tetování*, Praha 2011, s. 118.

⁵² VALENTA, V. *Tetování & tetování*. Praha: Deus, 2011. 272s. ISBN 978-80-87408-03-2.

tetování i většinové společnosti znovu tetují zákazníky na kavalcích a jejich kočovný způsob života a povětšinou abstraktní umění je pro ně spíše životní filozofií než zaměstnáním. Nejvýraznějším českým tatérem vyznávajícím tyto hodnoty je tzv. *Musa*⁵³.

Tetování v českém prostředí urazilo v poměrně malém časovém úseku dlouhou cestu. Tento rychlý vývoj tetování a zkušeností českých tetovačů nás řadí svými charakteristikami mezi západní země, spíše než mezi země bývalého východního bloku. České tetování je již *většinou chápáno jako trend, móda, ozdoba. Jestliže má symboliku, pak jde obvykle o vyjádření individuality či svobody. Dříve bylo chápáno jako řemeslo, dnes se posouvá se sféry umění. Cení se originalita, rukopis tatéra. Tetování se stalo za poslední roky velkým byznysem a ne nadarmo tatěři vtipkují, že nejoriginálnějším motivem je dnes čistá kůže*⁵⁴.

4.1.1. Tetování jako zaměstnání

Kariéra tetovače a životní styl, který s vykonáváním této živnosti souvisí, je společným rozhodujícím faktorem všech tetovačů, ať už českých, západoevropských nebo amerických. Tetování pro většinu lidí, kteří ho vykonávají, není zaměstnáním, ale koníčkem a zábavou. Hlavními cíly většiny budoucích tatérů, před tím než se jimi stanou, jsou svoboda a nezávislost. Tyto si potom hýčkají i po letech tetovací praxe a nedají na ně dopustit. Z tohoto plyne fakt, že nejsou vázáni v místě ani v čase.

Tatěři na obou kontinentech popisují své začátky podobně. Výuka „novice“, jak jsou nazýváni začínající tetovači, funguje stejně v americkém prostředí i v polistopadovém Československu, později Česku. Učeň začíná pouhou přítomností v tetovacím salonu, kde pozoruje práci zkušenějšího tatéra. Zkušenější tatér nechává novice po svém boku bez toho, aby po něm požadoval za svou výuku nějaké ohodnocení. Proto začínající tatér pomáhá s čištěním nástrojů, s holením kůže zákazníků apod.

⁵³ Ibid s. 62.

⁵⁴ VLADIMÍR. *Kmeny: Současné městské subkultury*, Praha 2011, 517 s. 24 – 25.

*V případě, že již má tatér tolik zkušeností aby se svými dovednostmi uživil, bere své působení na tatérské scéně jako zaměstnání⁵⁵. Do té doby začínající tatéři musí z důvodu obživy navštěvovat zároveň i jiné zaměstnání. První kontakt s tetovacím strojkem prožívají zpravidla tatéři při tetování ovocných plodů a později vepřových či jiných kůží. První tetování na lidskou kůži vyzkouší začínající tetovač na sobě. Nejčastěji svůj první obrázek vyryje do svého stehna. *Občas tatérovy poslouží pro nácvik také některý z jeho přátel, který většinou náleží ke skupině tetovačů⁵⁶.**

Velká část tetovačů má zkušenost s nějakým druhem uměleckého vzdělání. Někteří mají titul z umělecké školy, ale většina z této komunity ji nedokončila. Hlavním důvodem byla právě, pro tatéry typická, potřeba svobody a nezávislosti. Na zmíněných školách cítili potlačování jejich fantazie a uměleckého ducha a proto začali hledat svobodné umělecké řemeslo, kterým by se mohli začít živit. Tím se stalo právě tetování a mnoho možných budoucích grafiků apod. se stalo tatéry.

Pro tatéry, v jejichž povolání je reputace jedním z nejdůležitějších aspektů, bývá chyba osudná. Proto se musí vyučit se správným materiálem, na správném místě. Tréninkem se pak tatér musí umět vyrovnat se všemi situacemi, které mohou při tetování nastat. Když má tatér zvládnuté základní dovednosti a umí zakrýt počáteční nervozitu, která by mohla zákazníka znejistit či dokonce odradit, může začátečník budovat postupně své know-how. To je nepostradatelné pro živobytí tetovače. Když je zákazník spokojen, zpravidla se vrací pro další tetování na stejné místo a doporučí práci tetovače svým známým. Takto se postupně tatér uchytí a snaží se pracovat na svém jméně a tím rozvíjet svůj zdroj příjmu – know-how tetovače. V případě, že ho zaměstná salon nebo založí vlastní, musí být jeho práce kvalitní a klientela početná.

Tehdy již tatér zpravidla odmítá vypracovávat přání zákazníka, s kterými nesouhlasí (svastiky, loga korporací, anarchistická či jiná politická hesla apod.) a vybírá si též klienty (tzn. např. odmítání drogově závislých a nevábně zapáchajících zájemců o tetování)⁵⁷. Co se týče klientů, kteří jsou přijatelní pro spolupráci

⁵⁵ SANDERS S. R. a VAIL A. D. *Customizing the body: the Art and Culture of Tattooing*, Philadelphia 2008, s. 73. – 75.

⁵⁶ VALENTA, V. *Tetování a tetování*. Praha: Deus, 2011. 272s. ISBN 978-80-87408-03-2.

⁵⁷ SANDERS S. R. a VAIL A. D. *Customizing the body: the Art and Culture of Tattooing*, Philadelphia 2008, s. 72.

s tetovačem, je důležité si klienta získat. Když je uklidněn, je minimalizován potencionální konflikt a naopak zisk je maximalizován⁵⁸. Tohoto dosáhne tetovač právě zodpovědností, kdy je schopen odmítnout krátkodobý zisk a „investuje“ do svého „know-how“.

4.1.1.1. Teoretická definice sociální skupiny tetovačů

Tatérská scéna kdekoliv na světě je poměrně uzavřená skupina jednotlivců, kteří působí (tetují) v určitém prostoru (městě, kraji atd.). Tato skupina je malá, čítá jednotlivce či desítky jednotlivců a také se dá klasifikovat jako vlastní a sekundární. Těžko je zařaditelná do kategorie primárních skupin. V sekundárních skupinách, do kterých tetovači patří, se neprojevuje tak vysoká míra intimity. Její členové plní vymezené sociální role a je vytvořena k dosažení určitých cílů. Zde se jedná právě o sdílení odlišného životního stylu, hodnot, výměnu zkušeností apod. *Většina tatérů v Čechách i ve světě jsou muži, stejně jako se nechávají více tetovat*⁵⁹. Tato situace se v průběhu novodobého znovuoobjevení tetování jak v západní tak nově i v postkomunistické české společnosti nezměnila.

Takováto menší (lokální) skupina tetovačů se vymezuje proti jiné podobně velké skupině, kdy hraje velkou roli rivalita mezi nimi. Jednotlivé menší skupiny se několikrát do roka sdružují do skupin velkých, kdy soutěží na soutěžích (tzv. tetovacích konvencích) ve svých schopnostech a navzájem poměřují své umělecké cítění a zběhlost v řemesle.

Za neformální sociální skupinu lze označit osoby, které se sdružují z důvodu společenského zájmu. Takto se dají tetovači označit, jelikož se scházejí za účelem výměny informací, zkušeností a jsou zpravidla vázáni přátelskými vazbami. Tyto komunity se vytvářejí na základě dobrovolného výběru a zdůrazňují ve svých osobních životech mimo skupinu stejný či minimálně podobný systém hodnot. Tatěři jsou navíc názorově naprosto nezávislí na okolním společenství a ve svých výpovědích zaznamenaných ve výše zmíněných publikacích zdůrazňují svou individualitu a odtazitost vůči názorům či hodnotám většiny.

⁵⁸ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 230.

⁵⁹ *Ibid* s. 93.

Se subkulturami jež pro své vymezení využívají tetování a se vzniklými svobodami, které přinesl pád režimu a potřebě se včlenit, vznikla potřeba profesionálů schopných tetování zhotovit. Díky poptávce tak začala vznikat v Československu a posléze v České republice tatérská scéna.

4.1.1.1. Konvence

Za vrchol „čerstvě“ vzniklé české tetovací scény lze považovat vlastní – českou *tattoo convention*⁶⁰, která se pořádá každoročně v Praze. Subkultura českých tetovačů tuto pořádá a hostí na ní také celou řadu zahraničních tatérů. Na akcích tohoto typu, které jsou na celém světě (nejznámější a rozsahem převyšující pražskou, jsou berlínská konvence a konvence v metropolích USA) soutěží tatéři o nejlepší, nejoriginálnější či nejzvláštnější obrázek. Kromě soutěžení se přijíždějí tito umělci setkat se svými přáteli a podělit se s nimi o zkušenosti a nové znalosti. Hlavní soutěž – tzv. contest, která probíhá na jevišti, je doplněna o doprovodný program. Nejčastěji je jím *hudba, taneční vystoupení, předvedení bojových sportů, striptýz, miss tattoo nebo fetiš show*⁶¹.

4.2. Změnil se pohled porevoluční veřejnosti na tetování? – postřehy tetovačů

Nejen z výpovědí tetovačů vyplývá, že sametová revoluce změnila pohled české společnosti na tetování. I když není chápáno všemi lidmi jako přirozená forma zdobení lidského těla, jako módní doplněk, je změna citelná. *Komunita tetovaných již není uzavřená a z nuzných poměrů nyní tetování hrdě vystupuje mezi široké vrstvy – mezi učitele, právníky, lékaře, podnikatele, modelky, herečky, sportovce a celebrity*⁶².

Rychlý vývoj tetování během devadesátých let a jeho přerod v umělecké řemeslo přinesl pokrok ve stylu i pracovních technikách tetování. Není pochyb, že tyto nápadné změny přispěly k nárůstu popularity tetování. Jinak řečeno *se zvyšuje úroveň služeb a*

⁶⁰ <www.tattoo-convention.cz>

⁶¹ FIKSA, R. *Tetování, Žďár nad Sázavou 2011*, 159 s. 68 – 69.

⁶² RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 231.

*také se upravuje dobrým směrem vnímání lidí, už jim to nepřipadá asociální*⁶³. Jeden z českých tatérů vidí zásadní změnu ve vnímání tetování českou společností kolem roku 1996. Podle něj se z *minoritních nadšenců, kteří téměř museli dokazovat, jak nejsou zlí kluci a kriminálníci, dnes stává součást byznysu, který funguje na všech frontách*. Také si myslí, že je tetování *pro většinu naší populace společensky přijatelné. Snad jen hrstka starší generace s tím má stále trochu problém, ale to se týká spíše menších měst*⁶⁴.

Stejnou situaci zažívalo tetování v USA o několik dekad dříve. Díky tomu již proběhly výzkumy zabývající se tématem tetování a sociálního postavení a vzdělání jejich nositelů. Podobné výzkumy v českém prostředí scházejí nebo mají malou vypovídající hodnotu, a to zejména kvůli malému rozsahu terénního výzkumu. Následující kapitola porovnávající vývoj českého a amerického tetování přináší fakta, která svědčí o „překvapivé“ podobnosti vývoje, i přes odlišnosti společensko-politické situace v daných státech. Proto se dá v obecné rovině hovořit o posunu tetování do společenského „mainsteramu“ a jeho zcivilnění. *Například šedesát procent tetovaných amerických středoškoláků představovali v devadesátých letech jedničkáři a dvojkaři*⁶⁵. Tetovači v českém prostředí (v americkém o něco dříve) již zájemcům umí poradit, usměrnit jejich nevkusná přání a zvládnutou technikou vyhotovit tetování, které nepřipomíná modrou skvrnu či „kaňku“. Z toho důvodu přitahují do svých studií i vyšší společenské vrstvy.

V českém prostředí nepochybně vzrůstá obliba tetování. České prostředí má oproti tomu americkému zpoždění přibližně o tři dekády. Pokud je vývoj tetování v obou zemích podobný (v českém prostředí urychlený díky polistopadovému uvolnění a přílivu zahraničních turistů), mohl by být již zanedlouho procentuelní nárůst tetovaných osob podobný jako v USA. Podle výzkumů, realizovaných americkými časopisy, *bylo v roce 1939 tetováno 6% Američanů a v roce 2003 to bylo již 16%. V devadesátých letech byla v USA dokonce živnost tetovačů zařazena na šesté místo nejrychleji rostoucích prodejních firem*⁶⁶.

⁶³ VALENTA, V. *Tetování & tetování*, Praha 2011, s. 130.

⁶⁴ Ibid s. 106.

⁶⁵ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 231.

⁶⁶ FIKSA, R. *Tetování*, Žďár nad Sázavou 2011, s. 27.

Tatér „Tony sr.“, který dělá v branži již dvacet tři let, zmínil negativní zkušenost s reakcí Čechů na tetování: „*Nedokážete si ani představit, kolikrát jsem slyšel větu, že tetování nosí jen kriminálníci.*“⁶⁷ Tatér „Dodo“ pak vzkazuje: „*Je rok 2011 (rok vydání publikace Tetování & tetování) a doby, kdy si lidé mysleli, že tetování mají jen zloději a kriminálníci jsou dávno pryč. Nebojte se tedy si udělat radost a nechte si udělat obrázek*“⁶⁸.

4.3. Porovnání české a zaatlantické tatérské scény

Na první pohled by se mohlo zdát, že ve vývoji tetování v postkomunistickém Československu a ve svobodných Spojených státech amerických bude velký rozdíl. Hlavním rozdílem je však pouze doba, kdy se odehrával „zrod“ moderního tetování jak ho známe dnes. Jak jsem již předestřel, tetování bylo v Československu před rokem 1989 ilegální. Vznik tatérské scény na našem území se datuje právě od převratu a rozdíl v čase je tak jediným hlavním rozdílem mezi dvěma (jak by se mohlo zdát) rozdílnými prostředími. V době druhé renesance tetování, která probíhala v USA v 60. a 70. letech, byli američtí tetovači konfrontováni s prostředím velice podobným netoleranci československých úřadů v předlistopadové době.

Tuto situaci popisují ve svých výpovědích tetovači, kteří stáli u zrodu americké scény. Ty zachytili v publikaci *Customizing the body: the Art and Culture of Tattooing* C. Sanders a D. Vail⁶⁹. V části amerických států bylo ještě v 70. letech tetování zakázáno, a proto byl postup úřadu proti tatérům stejně represivní jako na našem území před sametovou revolucí. Američtí tatéři přirovnávají svou ilegální činnost ve státech, kde bylo tetování zakázáno, k podpultovému prodeji drog. Ze strany autorit s nimi bylo zacházeno jako se sociálně patologickou skupinou, jako např. s drogovými dealery.

Ve státech zakazujících tetování bylo samozřejmě obtížné sehnat vybavení pro jeho zhotovení, ale jak popisují tatéři ze států, kde tetování povoleno bylo, nebyla situace také zrovna jednoduchá. I když byl první tatéřský strojek patentován v roce

⁶⁷ VALENTA, V. *Tetování & tetování*, Praha 2011, s. 212.

⁶⁸ Ibid s. 198.

⁶⁹ SANDERS S. R. a VAIL A. D. *Customizing the body: the Art and Culture of Tattooing*. Philadelphia: Temple University Press. 2008. 245 s. ISBN 978-1-59213-887-6.

1891, nebylo ještě v 70. letech 20. století jednoduché nějaký sehnat. Jelikož se novodobé tetování teprve rodilo, nebylo možné strojky sehnat na komerčním trhu. Začínající tetovači tak museli *vybavení shánět přes již působící jedince nebo prosit korespondenčně o pomoc redaktory časopisů, zabývajících se bodyartem*⁷⁰. Tetovači, kteří si založili svůj salon, také mluví o časté šikaně ze strany úřadů, policie apod. Nezbyvalo jim, než s těmito překážkami bojovat a přetrpět negativní náhled většinové společnosti na tetování, tetovače i tetované. Tato nezáviděníhodná pozice je v publikaci *Customizing the body: the Art and Culture of Tattooing* nazvána trefně „*occupational stigma*“ – tedy *stigma zaměstnání*⁷¹.

Situaci tetovačů v dobách vzniku moderního tetování v USA podtrhuje jeden z tetovačů. V těchto dobách se *lidé vyhýbali místu, kde se takovýto salon nacházel, zatímco návštěva obchodu s erotickým zbožím byla společností brána za méně pohoršující*⁷².

Podobná situace v zemích s opačným pólem politicko-společenského zřízení byla občansky citelná (a stále je) i v postoji většinové společnosti vůči subkulturám tetovaných i tetovačům. Tetování bylo i zde spojováno s nejnižšími společenskými vrstvami, které se vyznačují patologickým protispolečenským chováním. Většina lidí si představovala (a někteří stále představují) tetovací salon jako *místo, kde se scházejí zločinci, námezdní pracovní síla, drogově závislí, členové motocyklových gangů, prostitutky a jiné méněcenné sociální skupiny*⁷³. Není divu, že úřady neměly tetovací salony v oblibě. Většina lidí si při představě tetovacího salonu dodnes naturalisticky představí *bolest, dotýkání se těl cizinců, krev a celkově nečistou práci v nečistém prostředí, která může zapříčinit přenos nemoci*⁷⁴.

Díky zákazu tetování v některých státech USA vznikla na tomto území paradoxní situace, když *vznikaly tetovací salony ve městech na hranicích států, kde tetování zakázáno bylo a kde ne*⁷⁵. Zájemce o tetování si tedy legálně toto mohl pořídit

⁷⁰ Ibid s. 69.

⁷¹ Ibid s. 91.

⁷² Ibid s. 92.

⁷³ Ibid s. 92.

⁷⁴ Ibid s. 92.

⁷⁵ Ibid s. 94.

navzdory zákazu státu svého původu, pouze kvůli němu musel vážit cestu do státu jiného.

Největší rozdíl mezi americkými a československými tetovači, kteří začali působit počátkem 90. let, byl ve způsobu učení se řemesla. Američtí tetovači se díky delší tradici tetování rekrutovali (a stále rekrutují) z řad zájemců, kteří byli vyučeni zkušenými umělci. Jak jsem již uvedl, v Československu vznikla tatérská scéna na základě jednotlivých samouků, kteří před pádem režimu působili nejčastěji za zdmi věznic či kasáren.

5. Skupinová integrace vs. individualita

Důležitým aspektem moderního tetování je otázka, zda jeho nositel kombinuje funkce tetování (viz následující podkapitola *Symbolika a funkčnost tetování*) vztahené k sobě samému nebo stále (jako v tradičních společnostech) k celé společnosti⁷⁶. Moderní doba se vyznačuje důrazem na individualismus a kolektivní rituální jednání odsouvá na okraj společnosti, aby sebe sama konstruovala jako post-rituální⁷⁷. Jinak řečeno byla prvotní tatáž svou podstatou kolektivní, integrovala komunitu, měla řadu funkcí. Dnešní tetování má spíše privátní významy, jedince odlišuje, vyjadřuje odstup od ostatních a věnuje se především estetickému obsahu⁷⁸. Individualita pravděpodobně jako motiv v současnosti převládá. Nicméně ani kolektivní charakter tetování dneška zcela nevymizel. Rozporu mezi individualitou a skupinovou integrací je věnována tato kapitola.

Lidé se snaží tetováním vyjádřit své „já“ – být jedineční a odlišit se od většiny. Mnoho subkultur to však chápe jako jeden z hlavních atributů, který odlišuje jejich skupinu od většinové společnosti. *Ze společenského hlediska lze tetování považovat za znak skupinové příslušnosti. Rozdíly mezi skupinami záleží na estetických a symbolických preferencích té které subkultury*⁷⁹. Tetovaný může toužit po produktu, kterým se zařadí, přidruží ke stádu a bude respektován nebo naopak zůstat díky masovému produktu nepozorován, přehlížen, či dokonce vysloveně splynout s davem a tím zůstat v anonymitě, jak se často stává slabším jedincům nebo lidem toužícím po klidu⁸⁰.

Člověk se může přizpůsobit vkusu jím preferované referenční skupiny a zároveň se odlišit od okolí. Takovými lidmi mohou být členové hudebních subkultur propagující své filozofie jako například hard core, emo či punk nebo subkultury určitého životního stylu jako motorkáři a hooligans. Nejznámější sociální skupinou spjatou s tetováním jsou pak vězni.

⁷⁶ GAY, K. a C. WHITTINGTON. *Body Marks: Tattooing, Piercing, and Scarification*. Brookfield: Milbrock press, 2002. 112s. ISBN 978-0761317425.

⁷⁷ LIPOVETSKY, G. *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor, 2003. 311 s. ISBN 80-7260-085-0.

⁷⁸ RYCHLÍK, M. „Kůže jako amulet“, in *Koktejl*, 2009/6, s. 5.

⁷⁹ BOURDIEU, P. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge (MA): Harvard University Press, 1984. ISBN 978-0674212770.

⁸⁰ VALENTA, V. *Tetování & tetování*, Praha 2011, s. 251.

Každé tetování je nositelem určitých významů. Může znamenat něco jiného pro svého nositele a zároveň působit odlišně na okolí. S vědomím tetovaného i bez něj je tedy tetování prostředkem sebevyjádření a sebe-prezentace. *V podobě nonverbálního sdělení je tak tetování prostředkem transmise informace do sociálního okolí. Konfrontace se sociálním prostředím je proto nevyhnutelná a tetovaný díky reakcím primárních i sekundárních sociálních skupin získává prostředek vlastního sebehodnocení a sebe-pojetí*⁸¹.

Problematika vymezení se „moderních“ subkultur vůči většinové kultuře (společnosti) by se dala popsat zdařilým vysvětlením napětí mezi strukturou a antistrukturou, jež představil ve svém díle *Průběh rituálu Victor Turner*⁸². Turner zde na příkladu společností s různými typy společenského zřízení (patrilinárta/matrilinárta) i různého typu společensko-politického vývoje poukazuje právě na napětí mezi strukturou a antistrukturou. Jako ventilace tohoto napětí dle něj slouží přechodové rituály, mezi něž patří v tradičních společnostech i tetování. Tuto funkci přechodového rituálu nemůžeme již v současné moderní společnosti chápat jako kolektivní způsob uvolnění napětí. Přechodových rituálů v moderním globalizovaném světě ubývá, a pokud se dá hovořit v západní společnosti o tetování jako o přechodovém rituálu, tak pouze v osobní rovině či v malé skupině/subkultuře, nikoliv však ve většinové společnosti.

5.1. Subkulturní tetování a jejich specifika

Většina členů subkultur se etabluje z mládeže. Změna režimu v Československu byla znatelná také v oblasti trávení volného času. Díky tomu začaly vznikat rozličné subkultury. V průběhu devadesátých let se etablovaly na našem území skoro všechny vyskytující se v zahraničí.

Mladí hledající své „já“ byli a jsou častými hosty tetovacích salonů. Ve své skupině se lidé snaží o odlišení od většinové společnosti setkávají s obdivem a

⁸¹ PITTS, V. *In the flesh: the cultural politics of body modification*. New York: Palgrave Macmillan, 2003. 256 s. ISBN 978-0312293116.

⁸² TURNER, V. *Průběh rituálu*. Brno: Computer press, 2004. 194s. ISBN 80-7226-900-3.

pochopením svých činů (např. vyhotovení tetování). Naproti tomu většinová společnost hodnotí odlišné skupiny lidí, tedy i subkultury, negativně dle vžitých předsudků.

Členové subkultur, které se vyznačují tetováním, byli před rokem 1989, v devadesátých letech (a dodnes mezi nemalou částí společnosti jsou) považováni za provokatéry a jejich činnost proto byla zakazována. Po vzniku takovýchto subkultur, začaly být *během devadesátých let některé z nich spojovány se sociálně patologickými jevy, kterými je násilí, extravagance, drogy, protesty*⁸³ apod. Stejně jako většina subkultur se fenomén tetování dostal do českého prostředí ze západní Evropy a USA. Právě v zemích, kde začala být globalizace citelná dříve než v zemích s totalitním režimem, byla potřeba mládeže někam patřit a zároveň se vymezit vůči většinové společnosti, nejsilnější. „Rebelující“ mládež přispěla k nutnosti rozšíření tetovacích salónů během devadesátých let i v ČR.

U níže zmíněných subkultur, které mají svá specifika (typická tetování) podléhá kontrola vyhotoveného obrazu preferencím subkultury, kam náleží, nebo chce jedinec náležet. Člověk, který si nechal vyhotovit tetování čistě na základě individuální estetické volby, je kontrolován celospolečensky. Motivy, umístění tetování i technika podléhají módě. Členovi subkultury záleží zpravidla více na názorech a možnosti být členem subkultury, než na pohledu většinové společnosti. Proto jsou tetování členů subkultur více viditelná, extravagantnější, společensky nevhodná apod. Jedná se však o „ortodoxní“ členy subkultur, kteří zasvětili své skupině celý život, ne o vyznavače například některé z hudebních subkultur, kteří žijí „normální“ život v rámci většinové společnosti.

⁸³ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*, Praha 2010, s. 17.

5.1.1. Subkultury vyznačující se tetováním – česká současnost

Tetování bylo v nedávné minulosti spojováno většinou s *delikventními subkulturami, specifickými profesemi či nativními společnostmi*⁸⁴. I když jeho současní nositelé pocházejí z celé sociální struktury a motivy pro tetování jsou zcela individualizační povahy, i dnes jsou samozřejmě subkultury vyznačující se specifickou tatuáží.

*Díky tetování lze rozeznat členy různých sociálních skupin a subkultur. V některých případech také jejich sociální pozici v rámci skupiny nebo jejich sociální status*⁸⁵. Sami sebe někteří tetovaní nepatří do žádné specifické sociální skupiny považují nebo jsou považováni za jeden z neokmenů – subkultur. *Podle současných studií má tetování pětadvacet procent lidí do třiceti let napříč věkem, společenskými vrstvami i kulturami. Díky této rozmanitosti by se dal použít pro tetované spíše termín „dílčí kultura“, než subkultura. Tento totiž lépe vyjadřuje kulturní sounáležitost s dominantní společností. Tetování odlišuje jak jednotlivé členy subkultur demonstrující odlišnost proti dominantním normám, tak i členy většinové společnosti, kteří je vytvářejí*⁸⁶. Tvůrci tetování – tetovači se však dají také považovat za subkulturu, jelikož se vyznačují subkulturními znaky, kterými mimo jiné jsou provokativní oblečení, slang i chování⁸⁷.

Kromě tetovačů a tetovaných, kteří nepatří nebo se sami nehlásí k žádné subkultuře, existuje celá řada neokmenů, které jsou tetováním specifictí. V kapitole *Z vězení do tetovacího studia* jsem zmínil tetováním nechvalně známé sociální skupiny vězňů a příslušníků ozbrojených služeb. Vedle těchto se etablovaly, zejména od devadesátých let, mnohé další subkultury. Vynechám výše zmíněné subkultury vězňů, vojenských branců i motorkářské i jiné gangy a přiblížím pár méně známých urbánních subkultur mládeže.

První ze zmíněných subkultur je *Hard core* (jinak také *HC/HC punk*). Vyvinul se z punku a dnes se díky agresivnější a rychlejší hudbě přibližuje metalu. Texty skupin

⁸⁴ HAMBLY, W. D. *The history of Tattooing and its Significance (with some account of other forms of corporal parking)*. London: H. F. & G. Witherby, 1925.

⁸⁵ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 117.

⁸⁶ VLADIMÍR. *Kmeny: Současné městské subkultury*, Praha 2011, s. 20 – 21.

⁸⁷ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*, Praha 2010, s. 17 – 25.

reflektují zpravidla sociální a politická témata. Nejčastějšími jsou antifašismus, environmentalismus a feminismus. *Neexistuje subkultura, kde by hrála politika tak významnou a integrální roli, jako je tomu v HC/punkové scéně. Tato subkultura umožňuje mladým lidem uniknout ze světa anonymní většinové společnosti do prostředí osobních vztahů, sdílených zkušeností, pocitů, vzteku, hodnot i názorů. V základu politiky HC scény stojí nutkání změnit sebe a tím i svět. S důrazem na heslo „do it yourself“ (udělej si sám) ortodoxní členové této subkultury nejí maso a tím respektují práva zvířat, jsou sociálně kritičtí a solidární zároveň či jsou vysoce senzitivní k jakýmkoliv projevům netolerance⁸⁸.*

Zpolitizovaná témata se v tetováních členů této subkultury zrcadlí. Tetováním dávají své názory, které obohacují emocemi, světu na odív. Nechávací si vyhotovit nápisy jako „good night white pride“ a podobné nápisy zdůrazňující jejich názor na společensky citlivá témata. Dalšími motivy jsou tzv. „old school“ tetování, environmentální vzory apod. Specifická je pro tuto subkulturu rozsáhlost tetování, kdy motivy „pravých“ tetovaných zabírají většinu plochy jejich těl. Svá tetování překrývají zpravidla oblečením černé barvy.

Druhou subkulturou, která je známá pro svá tetování a v povědomí většiny lidí není ještě plně zakořeněna, je emo. Tento styl je odvozen od slova emotivní a tomu odpovídá i vzhled jeho vyznavačů. *Emo hudba je mix punk rocku a gothik rocku, s texty často zaměřenými na vnitřní pocity, deprese, sebepoškozování, sebevražedné chování a nešťastné lásky⁸⁹.* Citlivost a přecitlivělost vůči sobě a okolnímu světu charakterizuje zevnějšek příslušníků emo subkultury. Oblečení tmavé barvy, doplněné o různobarevné doplňky kombinují dívky i chlapci pubertálního věku s nalakovanými nehty. Frustraci ze života podtrhují „emaři“ černými vlasy sčesanými na patku a podmalovanými tmavými očními stíny. Kromě tetování se mezi nimi hojně vyskytuje piercing. Tetování pak zrcadlí zejména zmiňované negativní emoce. Motivы smrti, smutku či nekoordinované chaotické abstrakce u členů emo subkultury převažují. Překážkou pro takováto tetování mnohdy není ani jejich častý nízký věk.

⁸⁸ VLADIMÍR. *Kmeny: Současné městské subkultury*, Praha 2011, s. 305 – 307.

⁸⁹ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*, Praha 2010, s. 232.

Specifickým tetováním vyjadřují své názory a postoje i jiné subkultury mládeže. V menší míře než dvě výše zmíněné subkultury se nechávají tetovat skinheadi, punkeři, fotbaloví chuligáni, metalisté, gothici či například technaři.

6. Výzkum

Podstatnou částí bakalářské práce je výzkum. Jeho cílem je zaznamenat změnu pojetí tetování v české společnosti za posledních cca třicet let a zachytit současný náhled české veřejnosti. V této části se pokusím porovnat získané informace s výše popsanou teoretickou částí bakalářské práce a ověřit zdali se tyto informace shodují nebo v některých parametrech rozcházejí.

S ohledem na rozsah bakalářské práce jsem zvolil kvantitativní dotazníkový výzkum. Požadovaný počet navrácených dotazníků byl padesát, reálná návratnost činila 56 dotazníků z 60 rozdaných. Výzkumný vzorek byl konstruován s cílem dosáhnout odpovědí od respondentů, z nichž polovina je tetovaných a polovina nikoliv. Dalším stěžejním kritériem bylo bydliště dotazovaných. Pro zvýšení výpovědní hodnoty zhruba polovina z těchto žije ve velkém městě a polovina v malém městě či vesnici⁹⁰. Základní výzkumný vzorek je tvořen osobami z mého okolí, což podle mého názoru není kolizní. Dotazníky byly distribuovány pomocí sociálních sítí, elektronickou poštou i v papírové podobě. Přes tyto respondenty byly dotazníky distribuovány zbylým, kteří se až na pár výjimek výzkumu zúčastnili.

Reálně jsem tedy pro výzkum využil 56 dotazníků: Na otázky odpovědělo třináct tetovaných respondentů z velkého města (Plzeň, Praha), dvanáct tetovaných z malého města (Cheb, Planá u Mariánských lázní, Jičín, Tachov, Třeboň, Znojmo), patnáct netetovaných z velkého města (Jihlava, Praha, Hradec Králové, Zlín) a šestnáct netetovaných z malého města či vesnice (Benešov u Prahy, Břeclav, Planá u Mariánských lázní, Tachov, Teplice, Třebenice, Turnov, Velešín). Na otázky odpovědělo dvacet dva mužů a třicet čtyři žen, přičemž nejmladšímu respondentovi bylo osmnáct a nejstaršímu šedesát osm let.

Sociální postavení respondentů nelze z dotazníků s jistotou určit, avšak podle vzdělání, uvedeného zaměstnání (jedna z otázek v dotazníku) a socio-profesní situace v České republice lze všechny dotázané považovat za příslušníky střední třídy. V českém prostředí, kde nejsou sociální vrstvy rozděleny natolik striktně jako v jiných (např. západních) zemích, je společnost spíše rozdělována a její příslušníci hodnoceni

⁹⁰ Velkým městem jsou myšlena krajská města, za malá jsou považována ta okresní a menší.

podle dosaženého vzdělání. Sedm dotázaných disponuje základním vzděláním a třicet tři středním (příčemž sedmnáct z nich jsou studenty VŠ). Zatímco počty tetovaných i netetovaných respondentů se základním a středním vzděláním se přibližně shodují u velkého i malého města (či vesnice), pouze dva tetovaní z šestnácti mají ukončené vysokoškolské vzdělání. Toto porovnání vzdělání tetovaných a netetovaných nepopírá ani počet mladších, stále studujících respondentů, z nichž sedm nosí tetování a deset ne. Dalo by se tedy polemizovat o tom, zdali je vzdělání (jež může být potažmo chápáno jako ukazatel sociální pozice – sociální vrstvy) impulsem pro vyhotovení či nevyhotovení si tetování. Tento fakt považuji za překvapivý, ale nedovolují si ho považovat za stoprocentně pravdivý, protože počet respondentů není pro potvrzení nebo vyvrácení tohoto reprezentativní. Žádný respondent dále nepatří do specifické sociální skupiny či subkultury vyznačující se tetováním.

Z celkového počtu tetovaných respondentů (25) bylo šestnáct žen a devět mužů ve věkovém rozmezí od osmnácti do šedesáti pěti let. Osmnáct dotázaných disponuje středoškolským vzděláním (příčemž sedm z nich jsou studenty VŠ), dva ukončeným vysokoškolským a pět základním vzděláním. Vzdělání jsou respondenti z velkého i malého města podobně bez ohledu na velikost místa bydliště, věk či pohlaví.

Zbýlími jednatřiceti respondenty, kteří nejsou nositeli tetování, je osmnáct žen a třináct mužů ve věku od osmnácti do šedesáti osmi let. Tito disponují procentuálně též téměř shodným vzděláním bez ohledu na velikost místa bydliště, vzdělání či pohlaví. Dva ukončili vzdělání základní, patnáct střední (příčemž deset z nich jsou studenty VŠ) a čtrnáct vysokoškolské.

Zaměstnání, která vykonávají respondenti, jsou různorodá. V případě netetovaných není tento údaj natolik vypovídající jako u osob tetovaných, neboť tento jev se zdá být u většinové společnosti pod její rozlišovací schopností. Mezi respondenty bez tetování jsou nejen zaměstnanci v různých profesních odvětvích, ale i důchodci. Tetované osoby lze v současnosti objevit prakticky v každém zaměstnání. Často může být tetování z důvodu zaměstnaneckého kodexu pro vykonávání určité pozice kolizní. Přesto žádný z respondentů nezmínil v otázce, zda nějak ovlivnilo tetování jeho život, či negativní zkušenost v pracovním prostředí. Dotázaní, kteří jsou nositeli tetování a odpověděli na otázku zaměstnání, pracují na pozicích úředník, číšník, technik,

manipulační dělník, ekologický aktivista, pokladník, řidič, konzultant zákaznického centra, technický kreslič nebo jsou již v současné době v důchodu.

Abych si byl jistý, že respondenti budou na otázky odpovídat pravdivě, byla jim zaručena naprostá anonymita. Z toho důvodu nejsou ve výzkumu uváděni pod svými jmény (ani iniciály), ale pouze odkazy *R1,R2* atd. Přes snahu zmapování rozdílů mezi městy a malými obcemi nebudu tuto položku zmiňovat v každé kapitole, či změně tématu při sumarizaci odpovědí. V případě, že v některé z následujících částí rozdíl vyloupe, na tuto problematiku upozorním a zjištěné zhodnotím. Toto se týká též položek, jako je věk, vzdělání a pohlaví.

6.1. Dotazník

Z důvodu rozdělení respondentů na tetované a netetované jsem pro každou skupinu vyhotovil dotazník s odlišnými otázkami (viz níže). Tyto byly koncipovány pro každou skupinu tak, aby jejich výpovědní hodnota byla co největší. Stěžejním důvodem je fakt, že netetovaný člověk může tento druh tělesné mutilace vnímat (a často vnímá) odlišně než člověk, který si ho nechal vyhotovit.

Jednotlivé otázky měly konfrontovat teze nacházející se v teoretické části bakalářské práce, pokusit se přiblížit její hlavní témata a zejména zodpovědět, zda se v posledních přibližně třiceti letech změnilo pojetí tetování v české společnosti. Z výše psaného je zřejmé, že ruku v ruce se změnou společensko-politické situace prochází vývojem i technika tetování. Nepochybně se změnilo jeho vnímání postsocialistickou společností a tento fakt mají dotazníky také reflektovat. Současné tetování v České republice se dá již považovat za moderní. Z toho důvodu měl dotazník zjistit možnou korelaci tradičního a moderního tetování, zejména v otázce přechodového rituálu. Přestože žádný respondent není členem subkultury vyznačující se tetováním, otázky v dotazníku míří na skupinovost resp. individualitu motivu vyhotovení si tetování. Některé z otázek jsou doplňujícího charakteru a slouží k ucelení obrazu o současném vnímání tetování v české společnosti. Důležitou roli hraje motiv pro pořízení tetování, jak vidí člověk svůj čin s odstupem času, věk prvního vyhotoveného obrazu či samotný motiv tetování.

Dotazníky (jiný pro tetované i pro netetované), které jsem koncipoval tak, aby odpovídaly na výše zmíněné otázky, jsem utvořil následovně:

6.1.1. Dotazník o tetování – netetování

Věk, pohlaví, obec.

1. Jaké je Vaše dosažené vzdělání a zaměstnání?
2. Je Váš postoj k tetování pozitivní, neutrální či negativní a proč?
3. Závisí Váš postoj k tetovanému také na motivu a rozsahu jeho tetování?
4. Přemýšlel/a jste někdy o tom, že se necháte tetovat?
5. Je ve Vašem bližším okolí někdo tetován?
6. Myslíte si, že tetování změní člověku v nějakém ohledu život?
7. Může tetování ovlivnit Váš názor na člověka?
8. Kdo je podle Vás nejčastějším nositelem tetování? (zaměstnáním, věkem, pohlavím atd.)
9. Máte pocit, že tetovaných lidí ve Vašem okolí přibývá?
10. Myslíte si, že by mělo být tetování nějakým způsobem regulováno nebo zůstat běžně dostupné?

6.1.2. Dotazník o tetování

Věk, pohlaví, obec.

1. Jaké je Vaše dosažené vzdělání a zaměstnání?
2. V kolika letech jste se nechal/a poprvé tetovat?
3. Jaký byl motiv pro vyhotovení Vašeho/Vašich tetování?

4. Co jste si nechal/a vytetovat?
5. Je pro Vás tetování výrazem individuality (Vašeho „já“) nebo společenským činem?
6. Jak reaguje okolí na Vaše tetování?
7. Jste se svým tetováním s odstupem času spokojen/a? (Přemýšlíte o dalším/o odstranění stávajícího?)
8. Co má Vaše tetování vyzařovat? Jak má působit na okolí? (Reflexe Vaší osobnosti, názor, členství v nějaké sociální skupině ...)
9. Bylo pro Vás tetování rituálem nebo pro Vás mělo podobný hlubší osobní význam?
10. Jak tetování ovlivnilo/změnilo Váš život?

6.2. Výsledky výzkumu – vyhodnocení dotazníků

Získané dotazníky mají pro utvoření názoru na současné české tetování velkou vypovídající hodnotu. Některé jsou vyplněné stručněji, z některých lze čerpat zajímavé a pro tuto práci důležité informace. Poskytnuté dotazníky od tetovaných i netetovaných, kteří jsou rozdělení podle velikosti místa bydliště, porovnám, jak jsem již zmínil s teoretickou částí bakalářské práce a přiblížím, co z výpovědí vyplývá.

6.2.1. Věk a náměty prvního tetování, zhodnocení s odstupem času

Tetování si, dle M. Křížové, nechávají vyhotovit většinou lidé mladších ročníků. Hlavním motivem je pro ně neodolatelné puzení stát se členem referenční skupiny, kdy touha po vyhotovení tetování převládá nad preferencí motivu, který by měl pro tetovaného pouze osobní význam⁹¹. Toto tvrzení se zcela neshoduje s názory tetovačů. Jeden z nich díky své dlouholeté praxi tvrdí, že se tetovat nechává široké spektrum lidí. Co se týče věkových skupin, jdou do toho všichni. Osmnáct až padesát let, ale i starší a

⁹¹ KŘÍŽOVÁ, D. *Tetování a jeho sociálně psychologické aspekty: Sondáž do problematiky*, Praha 1996.

*mladší*⁹². Tatér „Dodo“ vypovídá: „Často se setkávám s názorem, že na tetování je někdo starý – to je samozřejmě nesmysl – je to čistě vaše věc.“⁹³

Zkušenosti z praxe tetovačů a jejich názory korelují s výpověďmi tetovaných respondentů. Převažující věkový průměr mezi tetovanými je mezi sedmnácti a dvaceti lety, šest dotázaných (24%) si své tetování nechalo vyhotovit kolem třiceti až šedesáti let. Nejmladší tetovaný nosí svou ozdobu od čtrnácti⁹⁴ a nejstarší od dvašedesáti let. Problém je také v tom, jak respondenti chápou mládí. Toto je subjektivní pojem a každý ho proto může vidět rozdílně. Pro následné zpracování údajů mi proto pomohla jedna z otázek, kde respondenti určující věk nejčastěji tetovaných u poznámky „mladí“ dodávají také věkové rozmezí. Mezi velikostí místa bydliště, pohlavím a věkem prvního tetování není žádná zřejmá souvislost – získané údaje jsou ve všech těchto kategoriích podobné.

Pouze dva respondenti (8%) si nechali svá tetování vyhotovit před rokem 1989. První z nich nezmiňuje žádná specifika předlistopadového tetování, ani zda jí jakýmkoliv způsobem ovlivnilo život. Druhý respondent získal své tetování v socialistickém vězení a na otázku motivu zhotovení svého tetování odpovídá: „Ve vězení jsme se nechali tetovat skoro všichni.“ Svě tetování si nechal odstranit z viditelné části těla a do té doby se za něj styděl, jelikož bylo dle jeho slov zřejmé, odkud jeho ozdoba pochází. Svou výpovědí potvrzuje situaci kolem předlistopadového vězeňského tetování, které je věnována jedna z kapitol teoretické části bakalářské práce. Tetování zbylých respondentů pochází z doby po listopadu 1989.

O tom, že tetování nevznikají *pouze na základě mladické nerozvážnosti*, což si myslí někteří netetovaní respondenti, svědčí to, že až na dvě výjimky (6%) jsou s odstupem času dotázaní se svým tetováním spokojeni. Z dvaceti pěti tetovaných je se svou ozdobou dvacet tři spokojených (92%) a devět z nich (36%) dokonce uvažuje o dalším. Výslovně nespokojen je pouze výše zmíněný respondent, který si své tetování přinesl ze socialistického vězení. Poslední respondentka *neuvažuje o odstranění tetování, ale přemýšlí pouze nad jeho změnou*. O nutnosti poupravení ví další dotázaná,

⁹² VALENTA, V. *Tetování & tetování*, Praha 2011, s. 140.

⁹³ *Ibid* s. 198.

⁹⁴ V případě čtrnáctileté respondentky není znám způsob, kterým tetování získala. V tomto věku je totiž nelegální, od patnácti let lze zhotovit pouze se souhlasem rodičů a zcela legálně v osmnácti letech.

kteřá ale toto odmítá z důvodu, že s ní stárne. Jiní reálně o jeho přetetování uvažují: „Později ho třeba nějak vylepším.“ Jedna výpověď zněla například takto: „Nelituji, ale asi bych volila jiný motiv.“ Nadpoloviční většina sedmnácti netetovaných respondentů (55%) ve svém životě někdy přemýšlela nebo přemýšlí, že si nechá vyhotovit tetování. Zbylých čtrnáct (45%) tuto možnost odmítá.

Nejčastější odpovědi bylo: „jsem spokojen/a“ či „jsem spokojen/a a neuvažuji o odstranění“. Nalezli se také respondenti, kteří se o pohledu na své tetování v delší časové ose rozepsali více: Respondent 1: (dále jen R1) „S odstupem času jsem určitě spokojený, je opravdu zábavné vidět ten vývoj osobnosti, životních hodnot atd., manifestovaných prostřednictvím tetování, samozřejmě budu dále rozvíjet a neuvažuji o odstranění.“ R2: „Se svými tetováními jsem spokojen. Nenechal bych si je udělat zbrkle. Nechávám si tetovat svoje návrhy, aby absolutně odrážely mou osobnost. Dalším se nebráním, ale nepřemýšlím o tom.“

Nejčastějšími nositeli tetování jsou podle netetovaných respondentů mladí lidé, což odpovídá údajům z výzkumu. Každý respondent chápe, jak jsem již zmínil, subjektivní termíny „mladý/starý“ rozdílně. Z dotazníků vyplývá, že starší respondenti chápou většinou mladé v rozmezí do čtyřiceti a mladší do třiceti let. Zpravidla mladší dotázání, doplňují „mladé“, jako nejčastější nositele tetování, lidmi ve středním věku. I tento údaj může být bezpochyby zavádějící. Většina respondentů však udala těž věkové rozmezí, z něhož nejčastěji vnímají tetované lidi ve věku 20 – 30 nebo 20 – 40 let. Častými odpověďmi byla také věková rozmezí od patnácti až sedmnácti let. Tyto doplňovaly názory, že nejčastěji tetovanými lidmi jsou *spíš mladý, puberťáci a puberťáčky, adolescenti* apod. Pouze tři respondenti (9%) nepovažují mládí tetovaných za rozhodující faktor. Jeden názor zní takto: „Pro tetování nemusí výhradně platit, že je více záležitostí mladší generace než té starší. Řekl bych, že je to spíše mezigenerační záležitost a u tetování, které je celoživotní záležitostí nelze vést nějakou striktní věkovou hranici.“ Zajímavý postoj z jiného dotazníku: „Většina lidí si nechala tetování udělat, když byli mladý, ale vzhledem k tomu, že už to frčí docela dlouho, tak ty bývalý mladý už zestárlí a tak je to už i ve věku 40 – 50. Takže kromě důchodců a kojenců to mají z hlediska věku všechny generace.“ Žádní respondenti z velkých měst, ať už byli jakéhokoliv věku, svůj názor zpravidla nedoplňovali a pouze poznamenali věkové

rozmezí tetovaných. Naopak mezi dvěma respondenty důchodového věku z vesnice se objevily negativní dodatky k věku tetovaných lidí. Ty si představují takto: „*Mladí nerozvášní lidé, kteří tetování považují za své zkrášlení.*“ anebo „*Mladí, nevyzrálí lidé podléhající módě.*“

Respondenti si svá tetování nechali vyhotovit těsně po revoluci, během devadesátých let, na přelomu tisíciletí i v nedávné době. Díky tomu jsem získal přehled nad vývojem tetování v posledních cca třiceti letech. Změnily se motivy pro to nechat se tetovat? Liší se nějakým způsobem tetování v jednotlivých dekadách (motivikou, osobním i vnějším významem apod.)?

Druhů námětů, které nosí lidé na svých tělech, je celá řada. *V současnosti lze rozlišit několik skupin nejrozšířenějších a nejžádanějších motivů. Kromě rozlišení tetování na verbální a obrazové lze rozdělit také do tematických okruhů. Jsou jimi tetování romantická, námořnická, erotická, znaky řemesel, vojenská, zvířata, rostliny, geometrické tvary a ornamenty, humoristické, nadpřirozené bytosti, symboly, obrazce s dobrodružným obsahem, tetováže manifestující sociální postoj a životní styl, fašismus a militarismus, brutalita a násilí či motivy moci a síly, náboženské, psychedelické, hudební, etnografické, motivy smrti, motivy typu Harley Davidson, naivní, sportovní⁹⁵.*

Tetování respondentů spadají do většiny těchto kategorií. Často vyzdvihují fakt, že si své tetování sami navrhli a mnohdy námět, který zdobí jejich tělo, nezmiňují. Toto odpovídá tvrzením teoretické části práce, kde jsou citováni tatěři, kteří vidí posun v myšlení lidí již od devadesátých let, kteří se nechávají tetovat. Současné lidi prahnoucí po tetování vystihl jeden tetovač takto: „*Lidi už neřešej pí – píp – oviny. Víc je zajímavá motiv a vůbec smysl tetování. Hledají smysl života a svoje místo v něm. V dnešním odosobněném světě je tetování doslova dokresluje a vyjadřuje jejich součást.*“⁹⁶ Většina dotázaných má vyhotoveno pouze jedno tetování, kterým je *ornament (třikrát), drak (dvakrát), květ, ještěrku, tribal⁹⁷, citát (dvakrát), obrazec, tygr,*

⁹⁵ RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*, Praha 2005, s. 228.

⁹⁶ VALENTA, V. *Tetování & tetování*, Praha 2011, s. 158.

⁹⁷ *Tribal motivy patří mezi nejoblíbenější vůbec. Pocházejí od Polynésanů a renesanci zažívají od 80. let, díky průkopníkovi moderního tetování Ed Hardymu. Dnes již tetovači navrhuji tribaly sami. Proto se můžeme setkat s těmi, které čerpají z tradic jednotlivých kmenů i těmi, které jsou směsicí více kultur.* (Fiksa 2011)

pírko, netopyři, strom, nápis „Immortal“, rukáv s japonskými motivy a čínský symbol. Tři dotázané zdobí obraz jejich znamení – vodnář, štír, býk.

Jiní respondenti mají tetování více. Dotázaný s nejvíce tetováními svá ozdobení popsal následovně: *„Diamant na podbřišek, sovu na pravé předloktí, lidské srdce s šerpou, na kterém je nápis Love to live na levé předloktí, kotvu s nápisem unconditional love a na hrudník maják ústící z lotosového květu na pravou paži od lokte po rameno.“* Podobným počtem tetování disponuje také další respondentka: *„Ptáci – po pěti letech oprava a změna stylu, poté seskupení pěti lilií a nakonec pracuji na rukávu kolem lilií – louka, kolibřík, vlčí mák, tulipán, čmelák a tak dál.“*

Dotázaní zpravidla zmiňují místo, kde na těle se jejich tetování nachází. Nejčastěji jsou zmiňovány horní končetiny a trup. Co se týče umístění tetování na těle, nebyly mezi ženským a mužským pohledem nalezeny preference. Podle publikace R. Fiksy *volí ženy méně viditelná místa, potažmo místa a velikost tetování, které je možné kdykoliv zakrýt doplňkem k oděvu. Pokud se někde objeví muž s tetovanou celou paží, jistě to nevyvolá tolik povyku, jako kdyby měla stejně rozsáhlé tetování žena. Co se týče námětů, používají ženy ve většině případů tetování menších rozměrů a jemných tvarů a motivů jako dekoraci či doplněk, kdežto muži většinou volí tetováže větších rozměrů, kontrastnějších tvarů a „divočejších“ výjevů⁹⁸.* Tyto preference nebyly též s jistotou výzkumem prokázány.

Někteří starší respondenti (zejména ženy) zdůrazňují, že jejich tetování jsou malá a jediná. Ostatní výše citovaní, kteří se tímto způsobem nechávají zkrášlovat opakovaně, patří mezi příslušníky mladé generace a je jim kolem dvaceti let.

6.2.2. Tetování jako estetický a individuálně-rituální proces, motivace a signál do společnosti

Důvody pro vyhotovení tetování mohou být různé. Někteří se chtějí pouze odlišit od konzumní společnosti, jiní kopírují své idoly, další za pomoci tetování vyjadřují sounáležitost s nějakým subkulturním společenstvím. Nelze opomenout ty, kteří si

⁹⁸ FIKSA, R. *Tetování*, Žďár nad Sázavou 2011, s 17.

nechávají vytetovat něco, co se jim bude celý život připomínat důležitou událost. Mnohým se tetování prostě líbí. Poslední věta z Fiksovy kapitoly *Proč se vlastně zdobíme tetováním?*⁹⁹ vystihuje motiv většiny respondentů při volbě tetování. Hlavním motivem proč si nechat tetování vyhotovit je móda. Třináct z nich (52%) uvedlo jako hlavní impuls, proč si pořídili tetování, fakt, že se jim tato tělesná ozdoba líbila a líbí. Další čtyři (16%) vystihli estetickou povahu svého činu termíny *móda* (2x), *estetičnost* nebo *ozdoba*. Zde je příklad některých odpovědí vystihující tetování jako estetický proces: R1: „*Libí se mi decentní tetování – je pro mě něco jako módní doplněk.*“ R2: „*Je to krásné na těle.*“ R3: „*Tetování se mi odjakživa líbilo, chtěla jsem ho. První byla spíše frajeřina, druhý už pro mě mělo osobní význam.*“ A právě osobní význam je druhým nejčastěji zmíněným aspektem v otázce pořízení si tetování. Nejvíce, celkem pětkrát (20%) respondenti odpověděli pouze tolik, že jejich tetování mají vyjadřovat jejich *osobnost a názor*. Další je doplnili termíny *sebevyjádření* či *vyjádření mé povahy*. V některých dotaznících lze číst i složitější odpovědi: R1: „*Každé tetování vypovídá něco o mě, má pro mě osobní význam.*“ R2: „*Připomínka toho, jakým člověkem jsem nebo jsem byl v době vyhotovení.*“ R3: „*Prvotní motiv byl asi touha po sebevyjádření, v oněch 17 letech se ve mně vzedmulo silné odmítnutí společnosti a jejího fungování. To byla prvotina, ale tím největším hnacím motorem je uměleckost, je v tom silná symbolika, zaznamenáváte svůj životní příběh přímo na vlastní tělo, a pak zpětně vidíte jaké hodnoty, myšlenky, či zážitky byly v daném období života ty nejpodstatnější až si „vysloužily“ místo na vaší kůži.*“ S respondenty, kteří se o osobní stránce svého tetování rozepsali více, je celkový počet dotázaných, pro které má tetování tento hlubší význam devět. Zbýlými odpověďmi byly *potřeba se odlišit*, *zvědavost* a poněkud kuriózní *dárek k narozeninám*.

V teoretické části jsem citoval fakt, že *moderní doba se vyznačuje důrazem na individualismus a kolektivní rituální jednání odsouvá na okraj společnosti, aby sebe sama konstruovala jako post-rituální*. Výše psané odpovědi respondentů dokazují toto tvrzení. I když lze v současné euro-americké společnosti zaznamenat kolektivní charakter tetování (viz případy subkulturního tetování), z teoretické části i z dotazníků vyplývá, že moderní tetování se vyznačuje převážně individuální složkou. Kolektivní faktor tetování dementuje nadpoloviční většina tetovaných tvrzením, že je reakce okolí

⁹⁹ Ibid s. 18.

na své tělesné mutilace vůbec nezajímá. Třináct respondentů (52%) toto podtrhuje opětovným zdůrazněním osobního hlubšího významu. Na otázku *zda je tetování pro respondenty výrazem individuality nebo společenským činem*, odpovědělo sedmnáct dotázaných, že svá tetování považují za výraz svého „já“ či *individuality*. Pouze tři (12%) odpovídající vyhotovení svého tetování berou za společenský čin. Jeden respondent (3%) uvedl „nevím“, druhý „není pro mě ničím“. Zbylí dva (6%) chápou svá tetování jako výraz jejich „já“ i jako společenský čin. Jeden z nich to popsal následovně: „*Tak nějak obojí, každý motiv, který si volím, kreslím tak, aby vyjadřoval mé nynější já a jeho rozpoložení a zároveň v sobě nesl jisté poselství pro okolí. Má tetování mají vyjadřovat čistě můj úhel pohledu na svět a život, ale ukřívám v něm i jistá poselství, ovšem tak že jej nikomu nevnucuji na první pohled.*“

Z popisů respondentů vyplývá odpověď na důležitou otázku moderního tetování. *Kombinuje nositel funkce tetování vztažené k sobě samému nebo stále (jako v tradičních společnostech) k celé společnosti?* Důraz na individuální stránku tetování odpovídá, že ne. Pro tradiční společnosti byla nejdůležitější funkcí tetování ta rituální. Byla (a někde stále je) spojena s rituály přechodu. I když v současné společnosti můžeme stále nalézat přechodové rituály splňující všechny tři fáze (A. *Gennep*) přechodu (maturita, svatba apod.), tetování mezi ně zařadit nelze.

Výše zmíněná většina třinácti respondentů (52%), pro které mají jejich tetování hlubší osobní význam, doplňuje šest (24%) dalších, pro něž tetování nemá jinou než estetickou funkci. Proces vyhotovení tetování považují za rituál pouze čtyři dotázaní (16%). První z nich odpověděl jen, že pro něj tetování bylo rituálem, avšak zbylí svá tvrzení doplnili. „*Byl to dárek k 18 narozeninám, takže rituál.*“ „*Určitý rituál to asi je. Je to tam a bude i za dvacet let. Je to něco jako pozdrav budoucímu já.*“ „*Rituál – podstoupení bolesti pro něco co chci, možná posun někam dál.*“ Jestli se dá tedy moderní tetování považovat za přechodový rituál, tak jen v osobní rovině (mimo určité subkulturní kontexty, které se v tomto výzkumu neprokázaly), nikoliv jako obřad kolektivního charakteru, kterým je tetování v tradičních společnostech.

6.2.3. Česká společnost a změna pojetí tetování ve střednědobém horizontu

Tetování za minulého režimu bylo odsunuto na okraj společnosti. V teoretické části bakalářské práce zmiňují československé tetování, jehož nositelé měli punc vyjádření vhodného pouze pro vězně, prostitutky či kolotočáře. Tetovaní byli považováni za asociály a psychicky narušené osoby. Od zlomového roku 1989 a následného společenského uvolňování se měnil pohled Čechů na tetování. Tetovaných od té doby stále přibývá, což reflektuje také dotazníkový výzkum. Sto procent (tedy všech třicet jedna) netetovaných respondentů, bez ohledu na velikost místa bydliště, registruje ve svém nejbližším okolí jednu nebo více tetovaných osob. Kromě šesti z nich všichni pociťují, že tetovaných lidí v jejich okolí přibývá. Jelikož se navíc nechává tetovat široké spektrum lidí různého věku, pohlaví, vzdělání a zaměstnání, lidé si začínají postupně na přítomnost tetování zvykat.

Co se týče reakce okolí na tetované, pouze čtyři respondenti (16%) nosící tuto tělesnou mutilaci vypovídají o negativních reakcích na jejich ozdobu. Žádný z nich ale nepopsal pouze negativní reakce na svá tetování. Své výpovědi tedy rozdělují mezi oba póly názoru: R1: „*Pozitivní i negativní ohlasy, hodně ovlivněno věkem dotyčného pozorovatele.*“ R2: „*Někdo pozitivně, někdo negativně.*“ R3: „*Různě. Někomu se to líbí, jiní tvrdí, že je to příliš velké, ale hezké a někteří, že je to kýč atd.*“ R4: „*To záleží na tom, koho potkáte, jedni křičí cool a druzí fůj, reakce jsou tedy člověk od člověka jiné, co je ovšem jisté, že budí pozornost a jsou většinou startovacím motivem pro dialog, když se lidi vyptávají.*“ Sedm (28%) dotázaných vidí reakci okolí na jejich tetování neutrálně. Na otázku, jak reaguje okolí na jejich tetování, odpověděli slovy: „*nereaguje, lhostejně, normálně*“ a čtyřikrát (16%) zněla odpověď „*nijak*“. Jiný respondent se nasetkal s problémy a dodal, že: „*Mladší lidé zbytečně diskutují o významech tetování a starší zachovávají neutrální postoj.*“ Jedenáct (44%) respondentů hodnotí odezvu okolí kladně. Dle jejich výpovědí přítomnost jejich tetování okolí vidí „*pozitivně nebo se mu líbí*“. Jediná dotázaná toto podtrhuje slovy: „*Myslím si, že dnes okolí nemá tak negativní postoj k tetování, jak tomu bylo dříve.*“

Pouze jedna tetovaná respondentka (4%) zmínila vztah minulosti a situace kolem tetování a dva dotázaní (8%) věk jako faktor pro hodnocení tetování. Oba mířili na starší generaci; první cítí její postoj jako negativní a druhý jako neutrální.

Naprostá většina tetovaných respondentů vypověděla, že okolí tetování na jejich těle přijímá kladně či neutrálně. Stejně tak, tedy kladně a neutrálně, přijímají tuto ozdobu zbylí dotázaní, kteří žádnou nedisponují. Jediný rozdíl je v tom, že u nich převažuje z 61% neutrální postoj. Neutrální stanovisko zaujímají tito dotázaní v několika případech proto, že se jim jednoduše některá tetování líbí a jiná ne. R1: *„Někdy je to umění někdy hyzdění těla.“* R2: *„Můj postoj k tetování není nijak vyhraněný, takže volím postoj „neutrální“. Není to pro mě totiž nic, co by bylo buď jednoznačně „obdivuhodné“ nebo naopak každopádně „zavrženíhodné“. Některá tetování se mi mohou líbit víc, jiná méně, ale v žádném případě se zřejmě nestanou něčím, co mě pohorší nebo okouzlí.“* R3: *„Tetování může mít estetickou hodnotu, a potom ho vnímám pozitivně. Na druhou stranu hodně lidí se tetuje z dost pochybných důvodů – aby si něco dokázali, aby byli zajímaví, nebo prostě proto, že je to móda (pak má každá druhá holka skoro stejný ornament nad zadkem, což není zajímavé). Jiná otázka je, co vlastně tetování (obecně, ne konkrétní motiv) symbolizuje. Dřív to byla v západní společnosti výsada skupin na okraji společnosti, zločinců, námořníků apod. Vlastně to byl znak nonkonformity - prostředek, jak se odlišit od majority, a naopak se přihlásit k nějaké okrajové společenské vrstvě. Dnes se to jakoby otočilo, a stává se z toho znak stádnosti, čímž se to vyprazdňuje - už to nesymbolizuje žádnou výlučnost.“* R4: *„Žádné tetování nemám a ani mě to neláká, ale umím to ocenit a nezatracuji to.“* R5: *„Neutrální, ale v případě potetování větších částí těla (viditelných) spíše skeptický až negativní.“* Negativní postoj k tetování, který z části zmínil předchozí respondent, zaujali čtyři respondenti (13%). Ti spadají do kategorie menší obce a dva z nich žijí přímo na venkově. Svůj postoj komentovali slovy: R1: *„Není to už móda, která to bývala dřív.“* R2: *„Vědomé ničení kůže.“* R3: *„Nelíbí se mi mít jednu věc nakreslenou na těle celý život.“* R4: *„Je to výraz nízké inteligence a snaha zařadit se do určité komunity.“* Zbylých osm (26%) respondentů hodnotí tetovací řemeslo pozitivně a polovina z nich si myslí, že jde o umění.

Z výzkumu vyplývá, že současné české prostředí je vůči tetování většinou tolerantní. Mezi respondenty lze zaznamenat jistou míru subjektivity. Jedni například preferují určité druhy a velikost tetování, jiní považují některá umístění, velikost a motivy na lidských tělech za problematické. Neutralita vystihuje postoj většiny netetovaných respondentů na onu problematiku. Z toho důvodu lze říci, že se pohled většinové společnosti na tetování v posledních dekáдах vyvinul minimálně v neutrální postoj a lidé si na jeho přítomnost zvykli. Zhruba 55% respondentů, kteří tetování nemají, vypověděli, že tetování může ovlivnit jejich názor na člověka. Zbylých 45% si toto nemyslí. Pro přiblížení nabízím jeden z komentářů: „*První dojem může být negativní, ale pro názor na člověka není rozhodující.*“

Neutrální postoj však dotázaní (opět bez ohledu na velikost místa bydliště) nezastávají v otázce, zda může jejich postoj k tetovanému ovlivnit rozsah a motiv jeho tetování. Tyto faktory mohou respondenty ovlivnit z 77%. Pouze sedm (22%) z nich toto za konfliktní nepovažuje. Problematicky vnímají respondenti některé motivy. Ve více částech dotazníků zmiňují (již výše osvětlenou) problematiku symbolů směřujících k minulým nedemokratickým režimům. R1: „*Na první pohled nepůsobí člověk s pokérováním ksichtem důvěryhodně. 88 nebo dva blesky apod., taky nepřidají sympatií. Ale co se týče běžných motivů, kotev, srdcí, reklam na čínské nudle..., to moc nez Koumám.*“ R2: „*Hákový kříž o člověku nevypovídá pozitivně.*“ Jedna respondentka (3%) v důchodovém věku podle motivu tetování řadí dotyčné do kriminálního prostředí. Takovýmto motivem „z kriminálu“ může být například růže. Nejen podle motivů a symboliky může dotázané negativně ovlivnit, jak výše jeden z nich zmiňuje, i nadměrná početnost nebo velikost tetování: R1: „*Pokud má jednu kórku tak to ještě beru, víc už se mi nelíbí.*“ R2: „*K rozsáhlejšímu tetování s pro mě nevkusným motivem mám negativní postoj.*“

Přestože motiv, velikost námětu a plochy lidského těla, na kterém se tetování rozprostírá, ovlivňuje názor netetovaných respondentů na jeho nositele, 51% z nich si myslí, že tetování nemůže žádným způsobem jeho nositeli ovlivnit život. V hojně míře opět zmiňují fakt, že záleží na rozsahu, umístění a motivu tetování, což život nějakým způsobem ovlivnit může. R1: „*Například hákáč na čele ho změní určitě, „Mirka forever“ na levé pólce asi ne, aspoň dokud bude trvat Mirka forever. Takže může i*

nemusí. Když bude schované nebo třeba viditelné, ale decentní, tak ne.“ Motiv hákového kříže a umístění tetování na obličej zazněl v odpovědích vícekrát: R2: „*Pokud si nechá potetovat obličej tak ano, jinak ne.*“ R3: „*Motýlek neovlivní život tak, jako vulgární slovo nebo obrázek.*“ Někteří dotázaní, patřící do druhé poloviny, která si myslí, že tetování může člověku v nějakém ohledu změnit život, uvedli, že *v pohledu ostatních* nebo *mu můžou vzniknout potíže v případě odstranění*. R4: „*Pokud ho dotyčný bere jako ozdobu, může zvýšit sebevědomí a takto asi změnit život. Jinak si myslí, že člověk nemusí být okamžitě tetováním zařazen do nižší sociální skupiny. Záleží asi, jak vypadá celkově.*“ Ovlivnění zvýšením sebevědomí se v dotaznících objevilo též opakovaně.

Odpovědi tetovaných respondentů vypovídají jasněji. Až na tři výjimky (12%) všichni odpověděli, že tetování jejich život nijak neovlivnilo. Pozitivně odpověděla jediná dotázaná, která uvedla, že jí tetování zvýšilo sebevědomí a má díky němu lepší pocit. Dvakrát jsem zachytil tento názor: „*Nijak zvlášť můj život tetování neovlivnilo, jen jsem se musela naučit nevsímat si pohledů a řečí okolí.*“ Další doplňuje, že *zatím nijak, ale uvidí, až bude hledat zaměstnání*. Posledním dotázaným, kterému tetování negativně ovlivnilo život, je výše zmiňovaný bývalý vězeň, protože se za *vězeňskou „kérku“* styděl.

V kapitole *Věk a náměty prvního tetování, zhodnocení s odstupem času* netetovaní respondenti vyobrazili, jak podle nich vypadá typický nositel tetování z pohledu věku. Nejčastějšími nositeli tetování jsou podle nich mladí lidé, což odpovídá údajům z výzkumu, i přes problematiku subjektivnosti termínů „mladý/starý“. Dalšími kritérii, která dotazovaní hodnotili, byly zaměstnání a pohlaví. Pro dokreslení, podle nich typického, nositele tetování často doplňovali i kritéria další. Cílem jedné z otázek bylo zjistit, jak si lidé takového člověka představují. Pro 62% dotázaných není vzdělání a pohlaví rozhodujícím ukazatelem. Pět (16%) respondentů si myslí, že se častěji nechávají tetovat muži a pouzí dva (6%), že ženy. Více tetovaných je mezi lidmi s nižším vzděláním podle čtyřech (13%) respondentů. Pracovním zařazením mají spadat tetovaní lidé mezi tatéry, vzhledem k jejich pracovní náplni (9%), sportovce (6%), manuálně pracující (3%) či studenti (9%). Znamé osobnosti, umělci nebo vyznavači specifického životního stylu – subkultura motorkářů (9%), rockerů (3%). Čtyři

respondenti (13%) důchodového věku si pod pojmem „typický tetovaný“ představí vojenského brance nebo propuštěného kriminálního.

Poslední otázka v dotazníku pro netetované byla mířena na regulaci tetování. Ta byla za minulého režimu stoprocentní, jelikož tetování bylo nelegální. Cílem bylo tedy zjistit, zda jsou v současné populaci lidé, kteří by přivítali opětovný zákaz tohoto řemesla. Bez ohledu na veškerá dotazníková kritéria všichni kromě dvou (6%) respondentů takovýto zákaz důrazně odmítli. Někteří by fakt, že tato činnost neměla být zakázána, podpořili výpověďmi jako: R1: „*Proč regulovat? Žijeme v demokratické zemi. Ať si každý nosí, co chce.*“ R2: „*Žádná regulace – svoboda jednotlivce nade vše.*“ R3: „*Regulováno zákonně, by být nemělo. To, jestli a jak si někdo chce upravovat své tělo, je záležitostí spadající do kategorie osobního rozhodnutí každého jednotlivce (stejně jako barvení vlasů, styl účesu, užívání líčidel atd.).*“ R4: „*Regulovat tetování jako takové tedy rozhodně ne, ačkoli jistá omezení v konkrétním výběru motivů již, myslím, beztak existují, jejich existence je však opodstatněná a svobodnou volbu ve výběru motiviky naprostě většině těch, kteří o tetování uvažují, nijak zásadně neomezují (např. nacistické symboly aj.).*“ Opětovný problém s nespolečensky korektní motivikou, který respondenti zmiňovali i v jiných otázkách, v tomto případě zazněl též opakovaně. Jeden z dotázaných se k tomuto vyjádřil takto: „*Regulace tetování určitě ne, jen by neměly být dostupné určité motivy (propagující určité společensky nepřijatelné názory a postoje).*“¹⁰⁰

Z výpovědí vyzařuje starost respondentů o zdravotní stránku tetování. Mnozí z nich si přejí tetování regulovat pouze po této stránce. Tato ze strany státu samozřejmě již existuje¹⁰¹. Výše zmínění dva (6%), kteří by regulaci tetování přivítali, jsou v důchodovém věku a žijí na venkově. První z nich – žena, by omezila tetování právě po stránce zdravotnické. Dle jejího názoru *by ho mohli provádět pouze proškolení lidé, popř. zdravotníci, aby nedocházelo k zdravotním komplikacím a přivítala by také*

¹⁰⁰ Pokud tetování propaguje hnutí směřující k potlačení práv a svobod občanů dle paragrafu 260, hrozí jeho nositeli i zhotoviteli odnětí svobody šest měsíců až tři léta. (Fiksa 2011, 33-35)

¹⁰¹ Mezi činností odboru hygieny obecné a komunální patří kontrola plnění povinností osob provozujících činnosti epidemiologicky závažné (holičství, kadeřnictví, pedikúry, manikúry, kosmetiky, soláři, masérské a rekondiční služby, tetování, piercing apod.). <<http://www.khsusti.cz/php/odb/odbhok.htm>>

plošnou regulaci. Druhá odpověď nepotřebuje komentář: „Příliš snadná dostupnost napomáhá k jeho rozšiřování obdobně jako u alkoholu, cigaret a hracích automatů.“

7. Závěr

Hlavní otázka této bakalářské práce zní: „Změnilo se pojetí tetování v České porevoluční společnosti?“ Z provedeného výzkumu i výpovědí českých tetovačů zpracovaných v teoretické práci vyplývá, že ano.

Na rozdíl od předlistopadové doby, kdy bylo tetování považováno za delikventní činnost a bylo zakázáno, dnes již míra stigmatizace jeho nositelů klesá. Samozřejmě i v současné demokratické České republice žijí lidé, u kterých tetování vyvolává negativní emoce. Zde lze pouze konstatovat subjektivitu, která hraje při posuzování tohoto fenoménu velkou roli (jakožto ve všech oblastech lidského pohledu na svět). Nicméně názor občanů není již ovlivňován státním aparátem a tak většina dotázaných k tetování zaujímá neutrální či pozitivní postoj. Společensko-politická revoluce devadesátých let přesunula misku vah v myšlení lidí na stranu tetovaných.

Tetování se v různých podobách vyskytuje ve většině současných i minulých světových kultur. V čase i prostoru se mění a navzájem liší jeho forma i funkce. Pro současné tetované jejich ozdoba symbolizuje individualitu či něco, co je uspokojuje po estetické stránce a vypovídá o jejich osobnosti. V obecné rovině současné tetování nesplňuje společenský charakter, který byl (a stále je) nejdůležitějším aspektem tetování archaického. Ve vysoce individualizovaném významu může i dnes být tato tělesná mutilace považována za přechodový rituál, ale celospolečenský charakter lze vyloučit.

Právě individualita je hlavním motivem proč se nechat tetovat. Touhu někam díky tetování patřit dotázaní nezmiňovali. Přesto je tento motiv prokázán u členů určitých sociálních skupin a subkultur.

Při vypracování bakalářské práce jsem se dozvěděl fakta, která pro mne byla překvapující. Jedno takové zjištění vyplynulo při porovnání cesty místního tetování zpoza drátů vězeňských či vojenských zařízení ke vzniku „moderních“ tetovacích studií a situace v USA. Před porovnáním stavu v totalitním resp. svobodném Československu se situací, ve které se nacházelo tetování v USA zejména v 70. letech, jsem očekával, že se naprosto liší. Kupodivu se velmi podobá. Přestože by se mohlo zdát, že v USA – státu, který je typický svými demonstracemi svobody a vývozem demokratických principů bude tetování bezkonfliktní, opak je pravdou. V USA byl přístup autorit i

většinové společnosti (zejména v některých státech) podobný jako v socialistické ČSSR. Podobně hodnotím vývoj polistopadového tetování a vznik tatérských komunit na našem území. Podle výpovědí amerických tetovačů se cesta vzniku tamních komunit lišila od té naší jen minimálně. Tento fakt byl pro mne asi největším překvapením.

Z tohoto důvodu usuzuji, že vývoj tetování bude i v budoucnu v České republice podobný vývoji tetování západního, přestože určitá specifika a rozdíly lze bezesporu nalézt. Tomu nasvědčuje i postupné přijímání tohoto tělesného zkrášlování současnou českou společností. Z výzkumu vyplývá, že drtivá většina respondentů, kteří v této práci společnost zastupují, vnímá již tetování neutrálně či pozitivně.

V úvodu bakalářské práce jsem uvedl, že shledávám problematiku tetování za velmi zajímavou. Můj postoj se při bližším studiu tohoto tématu nezměnil, naopak můj zájem se prohloubil. Proto bych se tomuto tématu věnoval rád i v dalších úsecích studia. V dalších pracích bych se detailněji zaměřil na jednotlivé sociální skupiny/subkultury vyznačující se tetováním.

8. Použité zdroje

Literatura o tetování

De MELLO, M. *Bodies of inspiration: A Cultural History of the Modern Tattoo Community*. Durham & London: Duke University, 2003. 256 s. ISBN 978-0-8223-2467-6.

FIKSA, R. *Tetování*. Žďár nad Sázavou: Bodyart Press s.r.o., 2011. 159 s. ISBN 978-80-87525-00-5.

FIKSA, R. *Encyklopedie bodyartu*. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press, 2009. 96 s. ISBN 978-80-903957-4-9.

GAY, K. a C. WHITTINGTON. *Body Marks: Tattooing, Piercing, and Scarification*. Brookfield: Milbrock press, 2002. 112s. ISBN 978-0761317425.

GILBERT, S. *Tattoo history, a source book. An anthology of historical records of tattooing throughout the world*. New York: Juno Books, 2001. 244 s. ISBN 978-1890451066.

HAMBLY, W. D. *The history of Tattooing and its Significance (with some account of other forms of corporal parking)*. London: H. F. & G. Witherby, 1925.

KŘÍŽOVÁ, D. *Tetování a jeho sociálně psychologické aspekty: Sondáž do problematiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Diplomová práce na katedře psychologie FF UK, 88s.

PITTS, V. *In the flesh: the cultural politics of body modification*. New York: Palgrave Macmilian, 2003. 256 s. ISBN 978-0312293116.

RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 350s. ISBN 80-7106-780-6.

SANDERS C. R. a VAIL A.D. *Costumising the body: the Art and Culture of Tattooing*. Philadelphia: Tample University Press. 2008. 245 s. ISBN 978-1-59213-887-6.

VALENTA, V. *Tetování a tetování*. Praha: Deus, 2011. 272 s. ISBN 978-80-87408-03-2.

VLADIMIR. *Kmeny: Současné městské subkultury*. Praha: Big boss, 2011. 517 s. ISBN 978-80-903973-2-3.

WATKINS, J. *Tetování: Symboly a významy*. Praha: Brána, 2011. 96 s. ISBN 978-80-7243-523-4.

Články o tetování

DOLEŽAL, J. X. „Scarification“, in *Reflex*, 10. 12. 1998.

FUCHS, P. „Člověk a tetování“, in *Věda a život*, 1967/7.

SANDERS C. R. Becoming a tattooed person. In GELDER, K. *Subcultures: Critical concepts in media and cultural studies*. Londýn: Routledge, 2007. Vol. IV. ISBN 0-415-37961-X.

RYCHLÍK, M. „Kůže jako amulet“, in *Koktejl*, 2009/6.

VELKOBORSKÝ, J. „Problém tetování u kriminálních osob mužského pohlaví“, in *Československá psychologie* 10, 1966, č. 6.

Ostatní publikace

BOURDIEU, P. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge (MA): Harvard University Press, 1984. ISBN 978-0674212770.

DURKHEIM, É. *Elementární formy náboženského života*. Praha: Oikoymenh, 2002. s. 492. ISBN 80-7298-056-4.

FRAZER, J. G. *Zlatá ratolest*. Praha: Mladá fronta, 1994. 632 s. ISBN 80-204-0488-0.

GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 201s. ISBN 80-7106-178-6.

HRABAL, B. *Ze zápisníku zapisovatele*: Praha: Pražská imaginace, 1996. 209 s. ISBN 80-7110-164-8.

JANEČEK, P. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé společnosti*. Praha: Národní muzeum: FHS UK, 2011. 135 s. ISBN 978-80-7036-315-7.

LIPOVETSKY, G. *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor, 2003. 311 s. ISBN 80-7260-085-0.

OTTO, J. *Ottův slovník naučný, Díl XXV*. Praha: 1906.

SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. 288 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

TURNER, V. *Průběh rituálu*. Brno: Computer press, 2004. 194 s. ISBN 80-7226-900-3.

Internetové zdroje

<http://www.khsusti.cz/php/odb/odbhok.htm>

<http://www.uzi.cz/>

<http://www.tattoo-alien.cz/>

<http://www.hell.cz/>

<http://www.tattoo-convention.cz/>

<http://www.khsusti.cz/php/odb/odbhok.htm/>

<http://www.bodyartmag.cz/>

<http://www.bmezine.com/>

9. Seznam příloh

(reprezentativní výběr)

Příloha 1: Dotazník pro tetované – velké město

Příloha 2: Dotazník pro tetované – menší obec

Příloha 3: Dotazník pro netetované – velké město

Příloha 4: Dotazník pro netetované – menší obec

Dotazník o tetování

Věk: 22

Pohlaví: Muž

Obec: Plzeň

1. Jaké je Vaše dosažené vzdělání a zaměstnání?

střední škola s maturitou, student VŠ

2. V kolika letech jste se nechal/a poprvé tetovat?

18

3. Jaký byl motiv pro vyhotovení Vašeho/Vašich tetování?

Estetičnost, sebevyjádření

4. Co jste si nechal/a vytetovat?

Citát

5. Je pro Vás tetování výrazem individuality (Vašeho „já“) nebo společenským činem?

Individuality

6. Jak reaguje okolí na Vaše tetování?

Pozitivní i negativní ohlasy, hodně ovlivněno věkem dotyčného "pozorovatele" :D

7. Jste se svým tetováním s odstupem času spokojen/a? (Přemýšlíte o dalším/o odstranění stávajícího?)

Spokojen, nelituju a chci další

8. Co má Vaše tetování vyzařovat? Jak má působit na okolí? (Reflexe Vaší osobnosti, názor, členství v nějaké sociální skupině ...)

Tetování má pro mě osobní význam a nemusí být zrovna pro okolí nějak pochopitelné, záměrem nebylo, aby mělo o mě něco vypovídat, nebo nějakým způsobem působit.

9. Bylo pro Vás tetování rituálem nebo pro Vás mělo podobný hlubší osobní význam?

Osobní význam

10. Jak tetování ovlivnilo/změnilo Váš život?

Tetování mám na místech, které se snadno zakryjí oblečením, proto mi život nezměnilo.

Dotazník o tetování

Věk: 64

Pohlaví: Muž

Obec: Cheb

1. Jaké je Vaše dosažené vzdělání a zaměstnání?

vyučen

2. V kolika letech jste se nechal/a poprvé tetovat?

25

3. Jaký byl motiv pro vyhotovení Vašeho/Vašich tetování?

Ve vězení jsme se nechali tetovat skoro všichni

4. Co jste si nechal/a vytetovat?

Motiv, který jsem si sám navrhl.

5. Je pro Vás tetování výrazem individuality (Vašeho „já“) nebo společenským činem?

Je vyjádřením mojí individuality. V té době každý poznal, odkud tetování mám.

6. Jak reaguje okolí na Vaše tetování?

Teď už nijak.

7. Jste se svým tetováním s odstupem času spokojen/a? (Přemýšlíte o dalším/o odstranění stávajícího?)

Část tetování jsem si již odstranit nechal, alespoň to, které bylo nejvíc vidět.

8. Co má Vaše tetování vyzařovat? Jak má působit na okolí? (Reflexe Vaší osobnosti, názor, členství v nějaké sociální skupině ...)

Mojí osobnost, a i názor z tetování je to patrné.

9. Bylo pro Vás tetování rituálem nebo pro Vás mělo podobný hlubší osobní význam?

Nemělo žádný význam

10. Jak tetování ovlivnilo/změnilo Váš život?

Ovlivnilo, styděl jsem se za to.

Dotazník o tetování

Věk: 24

Pohlaví: žena

Obec: Hradec Králové

1. Jaké je Vaše dosažené vzdělání a zaměstnání?

Vysokoškolské Bc.

2. Je Váš postoj k tetování pozitivní, neutrální či negativní a proč?

Neutrální. Ale v případě potetování větších částí těla (viditelných) spíše skeptický až negativní.

3. Závisí Váš postoj k tetovanému také na motivu a rozsahu jeho tetování?

Pokud není člověk potetován nějak výrazně nebo výrazným motivem, tak si tetování většinou ani nevšimnu a tudíž dotyčného nehodnotím jinak než zbytek lidí v mém okolí.

4. Přemýšlel/a jste někdy o tom, že se necháte tetovat?

Spíše ne.

5. Je ve Vašem bližším okolí někdo tetován?

V blízkém okolí ne.

6. Myslíte si, že tetování změní člověku v nějakém ohledu život?

Ne, určitě ne nijak zásadně.

7. Může tetování ovlivnit Váš názor na člověka?

Nejspíše ano.

8. Kdo je podle Vás nejčastějším nositelem tetování? (zaměstnáním, věkem, pohlavím atd.)

Nejčastěji asi muži mladšího až středního věku, zaměstnání neodhadnu, nejčastěji se podle mého názoru jedná o motorkáře. Ale v této době má tetování, byť jen jedno malinké, každý druhý, takže to asi nelze nějak specificky vymezit.

9. Máte pocit, že tetovaných lidí ve Vašem okolí přibývá?

V mém okolí si ničeho takového nevšímám, obecně ale viz předchozí odpověď.

10. Myslíte si, že by mělo být tetování nějakým způsobem regulováno nebo zůstat běžně dostupné?

Mělo by zůstat běžně dostupné. Nevidím důvod, proč by mělo být regulováno.

Dotazník o tetování

Věk: 68

Pohlaví: Muž

Obec: Velemín

1. Jaké je Vaše dosažené vzdělání a zaměstnání?

Vysokoškolské, důchodce.

2. Je Váš postoj k tetování pozitivní, neutrální či negativní a proč?

Negativní. Je to výraz nízké inteligence a snaha zařadit se do určité komunity.

3. Závisí Váš postoj k tetovanému také na motivu a rozsahu jeho tetování?

Z části, jsem ochoten pochopit a omluvit tetování udělané z mladické nerozváženosti a nevyzrálosti.

4. Přemýšlel/a jste někdy o tom, že se necháte tetovat?

Nikdy.

5. Je ve Vašem bližším okolí někdo tetován?

Ano, švagrová, což mě utvrzuje v mém názoru.

6. Myslíte si, že tetování změní člověku v nějakém ohledu život?

Je to klamný pokus zvýšit si sebevědomí. V případě zmoudření přináší problémy s odstraněním.

7. Může tetování ovlivnit Váš názor na člověka?

Může.

8. Kdo je podle Vás nejčastějším nositelem tetování? (zaměstnáním, věkem, pohlavím atd.)

Mladí, nevyzrálí lidé podléhající „módě“. Dále neúspěšní rádoby umělci a kriminálníci. Převážně muži.

9. Máte pocit, že tetovaných lidí ve Vašem okolí přibývá?

Ano.

10. Myslíte si, že by mělo být tetování nějakým způsobem regulováno nebo zůstat běžně dostupné?

Regulované ne, ale příliš snadná dostupnost napomáhá k jeho rozšiřování obdobně jako u alkoholu, cigaret a hracích automatů.